

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za germanistiku – Katedra za nederlandistiku

**Utjecaj društvenih promjena i pokreta na razvoj liberalne države i
parlamentarne monarhije u Nizozemskoj tijekom 20. stoljeća i u
recentnije vrijeme**

Diplomski rad

15 ECTS

Napisala:
Zrinka Brnić

Mentor:
dr. sc. Slađan Turković

U Zagrebu, veljača 2015.

Sadržaj

Sažetak	4
1. Uvod.....	5
2. Put Nizozemske k liberalnoj državi	6
2.1. Liberalni počeci	6
2.2. Nizozemska u prvoj polovici 20. stoljeća	7
2.2.1. Opće pravo glasa i prva feministička struja	7
2.2.2. <i>Verzuiling</i>	8
2.3. Nizozemska u drugoj polovici 20. stoljeća	9
2.3.1. Protesti građana.....	9
2.3.2. <i>Ontzuiling</i>	10
2.3.3. Imigracije	11
2.4. Dozvoljeno ili tolerirano?	13
3. Pregled nizozemske monarhije	15
3.1. Nastanak monarhije	15
3.2. Nizozemski kraljevi	16
3.2.1. Willem I.	16
3.2.2. Willem II.	17
3.2.3. Willem III.....	18
3.3. Nizozemske kraljice	19
3.3.1. Regentica Emma	19
3.3.2. Kraljica Wilhelmina.....	20
3.3.3. Kraljica Juliana	21
3.3.4. Kraljica Beatrix	22
4. Liberalna država i parlamentarna monarhija	24
4.1. Kralj Willem-Alexander	24
4.2. Politička moć nizozemskog kralja	25
4.3. Liberalna monarhija?	27
5. Istraživanje.....	32
5.1. Uvod.....	32
5.2. I. dio	33
5.2.1. Rezultati I. dijela istraživanja.....	35

5.2.2. Analiza I. dijela istraživanja.....	36
5.3. II. dio.....	38
5.3.1. Rezultati II. dijela istraživanja	39
5.3.1.1. <i>De Telegraaf</i>	39
5.3.1.2. <i>Volkskrant</i>	40
5.3.1.3. <i>Nederlands Dagblad</i>	42
5.3.1.4. <i>NRC Handelsblad</i>	45
5.3.1.5. <i>Trouw</i>	47
5.3.2. Analiza II. dijela istraživanja	50
6. Zaključak.....	52
7. Bibliografija	54
7.1. Izvori	54
7.2. Literatura.....	54
8. Prilog.....	56

Sažetak

Ključne riječi: *monarhija, društvo, liberalizam, društveni pokreti, društvene promjene*

Trefwoorden: *monarchie, samenleving, liberalisme, sociale veranderingen, sociale bewegingen*

Nizozemska u 20. stoljeću prolazi kroz brojne gospodarske, političke i društvene promjene. Na početku stoljeća žene se bore za svoja prava, a na prijestolje stupa ženska nasljednica. Nizozemski je narod od nastanka monarhije 1813. usko povezan sa svojim vladarom. Tome još više pridonose kraljica Wilhelmina, koja je predstavljala velik oslonac nizozemskom narodu za vrijeme Drugog svjetskog rata, i kraljica Juliana, koja je bila vrlo omiljena u narodu, a njezin stav prema monarhiji i njezinoj ulozi zanimljivo je promatrati u kontekstu burnih društvenih promjena i pokreta koji svoj vrhunac dosežu 60-ih godina prošlog stoljeća. Seksualna revolucija, oslobađanje od stroge podjele po društvenim grupacijama, ali i sve više imigranata, trajno su promijenili sliku nizozemskog društva. Nova objektivnost 80-ih godina odlično ide uz kraljicu Beatrix, koja je također omiljena u narodu, što pokazuje analiza članaka iz pet nizozemskih dnevnih novina u razdoblju od siječnja 2013. kada je kraljica najavila svoju abdikaciju, do kraja travnja iste godine, kada na nizozemsko prijestolje nakon više od 120 godina ponovno stupa muški nasljednik. Analiza je također pokazala da se opravdanost monarhije ne preispituje i da je njezina uloga u nizozemskom društvu neupitna, a možda čak i veća nego za vrijeme posljednje smjene vlasti. Čini se da i u ovom slučaju vrijedi da je jedino stalno – promjena, a nizozemsko je društvo u velikom mjeri otvoreno prema tim promjenama, prihvaća različitosti i traži kompromis, isto kao monarhija, koja je pokazala izuzetnu prilagodljivost promjenama u društvu.

1. Uvod

Nizozemska je jedna od najliberalnijih i najprogresivnijih država svijeta kada je riječ o zakonodavstvu i slobodama pojedinca. Homoseksualni brakovi, eutanazija i lake droge, sve to, i još mnogo toga je dozvoljeno ili se u velikoj mjeri tolerira, ali s druge strane Nizozemska i u 21. stoljeću još uvijek ima monarhiju, tvorevinu koju mnogi povezuju sa srednjim vijekom, strogim i dosadnim protokolima, pojedincima koji misle da su njihove ovlasti i položaj božji dar, te nasljeđivanjem na temelju rođenja koje nije opravdano nikakvim logičnim argumentima. Pritom monarhija i kraljevska obitelj danas uživaju veliku popularnost u nizozemskom narodu. Svake godine milijuni Nizozemaca slave monarhiju na ulicama Amsterdama i drugih gradova oblačeći se od glave do pete u narančasto i kupujući bezbroj rekvizita u istoj boji i s likovima članova kraljevske obitelji. No, za istu tu kraljevsku obitelj kroz dvjesto godina vladanja nije uvijek sve išlo glatko. Od političara koji nisu željeli prisustvovati inauguraciji vladara, do raznih skandala i afera, a čini se da i u današnje vrijeme svakih nekoliko godina skandali prodrmaju stabilnost monarhije te da i dalje ima političara koji ispod oka gledaju na čitavu predstavu ustoličenja novog kralja te javno izražavaju da u svemu tome ne žele nipošto sudjelovati. Stoga se postavlja pitanje kako je monarhija opstala do današnjeg dana, pogotovo u jednoj zemlji koju svi smatraju progresivnom i modernom? Dvadeseto stoljeće u Nizozemskoj se neće samo pamtit po dva krvava rata, a nakon toga zbližavanju Europe, nego i po velikim društvenim promjenama i pokretima s kojima je Nizozemska često bila predvodnica u Europi i svijetu.

Upravo je to tema ovoga rada; kako je monarhija opstala sve do danas dok je Nizozemska kroz društvene promjene i pokrete nezaustavljivo jurila prema svojem današnjem identitetu liberalne države te kakve su te promjene bile?

Rad se može podijeliti na tri veće cjeline. Prvo će se dati pregled najvažnijih promjena i pokreta koji su promijenili sliku nizozemskog društva. U drugom će se dijelu dati pregled nizozemskih vladara od nastanka monarhije te najznačajnijih događaja koji su obilježili njihovu vladavinu. U trećem dijelu će se kroz kvantitativnu i kvalitativnu analizu članaka pokušati dati odgovor na pitanje kako se danas u Nizozemskoj percipira monarhija, tj. događaji koji su obilježili povijest nizozemske monarhije.

2. Put Nizozemske k liberalnoj državi

2.1. Liberalni počeci

Kada se spomene Nizozemska, obično su prve asocijacije, osim onih vezanih uz tipične motive koje se mogu vidjeti na razglednicama ili u oglasima turističkih agencija, legalizacija marihuane, dućani u kojima se ista prodaje, legalizacija prostitucije i homoseksualnih brakova kao i eutanazije, i općenito maksimalna sloboda pojedinca. Kada se promatra samo stanovništvo, čini se kao da svi žive svoj život bez osuđivanja onoga što drugi rade. Tako i Hugo Rölling (Schmal et.al. 1995:91) piše da Nizozemska već odavno ima čudnu, dvosmisleni reputaciju kada se radi o moralu: s jedne se strane nalazi kršćansko-kalvinistička tradicija, a s druge se strane čini da se iza te fasade kreposti tolerira sve što je Bog zabranio. Šezdesetih godina prošlog stoljeća, u vremenu kada je blagostanje stanovništva raslo, a medicina bilježila velike napretke, važna je tema postalo sve što je imalo veza sa seksualnošću, životom, ali i smrću. Odbacuje se stari društveni poredak, pri čemu su muškarci i žene, ali i odrasli i mladi postajali sve ravnopravniji (Schmal et.al. 1995: 91). Svi ti procesi bi se mogli svesti pod jednu riječ – liberalan. Na Hrvatskom jezičnom portalu pojam „liberalan“ definiran je na dva načina:

- „1. a. koji se zalaže za opće slobode; slobodarski, slobodnomislilački, slobodouman
b. koji je bez predrasuda [osoba liberalnih nazora]; napredan
- 2. koji se odnosi na liberale i liberalizam, koji je svojstven liberalizmu [liberalna stranka]“.¹

Ključni dio prve definicije zasigurno je „koji se zalaže za opće slobode“. Čak niti nije bitno da se pojedinac zalaže za opće slobode, nego da ih poštuje. A sloboda mišljenja i vjere te tradicija ideje liberalizma u Nizozemskoj seže još daleko prije 20. stoljeća. Neke ideje liberalizma mogu se naći već i u djelima starogrčkih i starorimskih mislilaca, ali teoriji liberalizma su u svojim djelima uvelike pridonijeli nizozemski filozofi Baruch de Spinoza i Erazmo Rotterdamski. Kontroverzna djela Johna Locka jedino su mogla biti objavljena u Nizozemskoj jer je ondje sloboda tiska bila velika.²

¹ <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search> (HJP; natuknica: 'liberalan')

² <http://www.meervrijheid.nl/?pagina=1271>

Što se tiče druge definicije, Nizozemska još od 19. stoljeća ima liberalne stranke. Sam je kralj Willem II. izjavio kako je preko noći postao liberalan. To se naravno nije dogodilo tako brzo, ali liberali su imali velik utjecaj jer su oni 1848. sastavili novi liberalniji Ustav kojim je moć kralja umanjena. Na prijelazu s 19. na 20. stoljeće liberali su se borili za reforme u školstvu i opće pravo glasa.

U sljedećem dijelu rada dat će se kratki pregled nizozemske povijesti u 20. stoljeću s težištem na promjene i pokrete koji su utjecali na razvoj današnje Nizozemske koja se smatra jednom od najliberalnijih zemalja svijeta.

2.2. Nizozemska u prvoj polovici 20. stoljeća

2.2.1. Opće pravo glasa i prva feministička struja

Nizozemska na početku 20. stoljeća prolazi kroz velike i brze promjene. To se odnosilo na sve segmente društva: demografiju, infrastrukturu, ekonomiju, politiku, vjeru i kulturu. Dolazi do rasta ekonomije, industrijalizacije, tehnološkog napretka i rasta trgovine. Takve promjene događale su se prije ili kasnije nego u Nizozemskoj i u drugim zapadnim zemljama. Nizozemska je sve više postajala država sa sličnim obilježjima kao druge države: parlamentarna demokracija s velikim strankama kao glavnim akterima u politici, država čija vlada sve više utječe na društveni život, kapitalistička ekonomija orijentirana na izvoz, sekularizirana država. No, Nizozemska se isticala specifičnim pojavama, različitima od onih u drugim državama. Tu se najviše isticalo ponovno pridavanje važnosti vjerskoj segmentaciji u dobu sekularizacije i omasovljavanja (Blom et.al. 2007: 327).

Prijelaz stoljeća obilježile su borba za opće pravo glasa i prva feministička struja. Promjenom Ustava 1848. uvedeni su izravni izbori za Donji dom parlamenta. No, budući da žene i osobe nižeg socijalnog statusa nisu mogle glasovati, samo otprilike 11% stanovništva imalo je pravo glasa. Za veće pravo glasa osobito su se zalagali liberali. Konačno je 1887. promjenom Ustava uvedeno atributivno pravo glasa. Od tada se pravo glasa dodjeljivalo na temelju osobina, mogućnosti i blagostanja. Tako su npr. muškarci koji plaćaju stanarinu ili koji znaju čitati i pisati

dobili mogućnost glasovanja.³ To je otvorilo put k općem pravu glasa za muškarce koje je postignuto 1917. Što se tiče prava glasa za žene, dogovoreno je da žene dobivaju pasivno pravo glasa s namjerom da ono s vremenom postane aktivno, što se dogodilo dvije godine kasnije, 1919. (Wielenga 2010: 38).

Važno mjesto u povijesti Nizozemske u 20. stoljeću svakako zauzima i pokret feminizma. Kada se govori o feminizmu u Nizozemskoj, najčešće se ističe važnost prve i druge feminističke struje. Prva struja feminizma započinje oko 1870. i traje do 1919. kada su žene u Nizozemskoj dobile pravo glasa. Za vrijeme te prve struje žene su se osim za pravo glasa borile za bolje obrazovanje, pravo studiranja i bolja radna mjesta. Tu su se osobito istaknule Wilhelmina Drucker i Aletta Jacobs.⁴

2.2.2. *Verzuiling*

Pojava specifična i vrlo važna za nizozemsko društvo jest *verzuiling* tzv. 'pilarizacija'. Na važnosti je dobila nakon Prvog svjetskog rata, ali su prve naznake bile vidljive već u 19. stoljeću. Mulder (Mulder et.al. 2008: 219ff) definira *verzuiling* kao podijeljenost nizozemskog stanovništva u različite grupe prema vjeroispovijesti ili nekom drugom svjetonazoru, pri čemu te grupe međusobno gotovo uopće nisu bile u kontaktu. Oblikovale su se tri veće skupine, često nazivane i stupovima: rimsko-katolička, protestantsko-kršćanska i socijalistička. Dok su katolička i socijalistička bile homogene, protestantsko-kršćansku su predstavljali predvodnici nekoliko protestantskih zajednica, te se činilo kao da taj stup obuhvaća nekoliko manjih stupova. Uz ova tri navedena, obično se razlikuje i četvrti, opći stup. Njemu su se pribrajali svi koji nisu bili članovi prva tri stupa, dakle, oni zapravo nisu željeli formirati neku određenu skupinu, ali budući da je ostatak stanovništva negdje pripadao, preostali dio je također tvorio jedan stup. *Verzuiling* je obuhvaćao gotovo sve sfere društva: politiku, radioteleviziju, tisak, nastavu, sindikate, sport i slobodno vrijeme, zdravstvenu skrb itd. (Mulder et.al. 2008: 219ff).

³ http://www.parlement.com/id/vhnnmt7ltkw9/historische_ontwikkeling_kiesstelsels_en

⁴ <http://www.opzij.nl/nl/artikel/37880/eerste-feministische-golf.html>

2.3. Nizozemska u drugoj polovici 20. stoljeća

2.3.1. Protesti građana

Kada se govori o razdoblju koje je donijelo mnoge promjene nizozemskom društvu, govori se o šezdesetim godinama 20. stoljeća. To je bilo vrijeme društvenih i političkih promjena, demonstracija, osnivanja novih pokreta, nezadovoljstva stanovništva, oslobađanja od obrazaca koji su vladali prethodnih desetljeća. To se razdoblje često naziva „duge šezdesete“. To je stoga što se ti karakteristični događaji nisu odvijali samo između 1960. i 1970., nego su naznake promjena bile vidljive i prije, a većina se autora slaže da je ovo posebno razdoblje u Nizozemskoj povijesti trajalo do sredine 70-ih godina. Tako Blom (Blom et.al. 2007: 359) ističe da je teško datirati početak i kraj „šezdesetih“. Čini se da je vrhunac bio oko 1970. za vrijeme naftne krize, a 1973. bi se mogla označiti kao kraj. Početkom se može smatrati burna 1966., ali i prije toga je takav razvoj događaja bio vidljiv (Blom et.al. 2007: 359).

Wielenga (Wielenga 2010: 235ff) piše kako je 1958. označila kraj godina obnove nakon rata. On smatra da „duge šezdesete“ obuhvaćaju razdoblje od gotovo 20 godina, i to od spomenute 1958. do 1977. Sedamdesetih su nastajale ili bile na svojem vrhuncu skupine koje se vežu još za prethodno desetljeće. Ključni pojam bio je protest - studenti, žene, skvoteri, razni aktivisti za očuvanje okoliša – svi oni žele promjene. Zanimljiv je bio pokret *Provo*. Nastao 1965., nije imao pravi program, pripadali su mu pojedinci različitih socijalnih pozadina, sebe su nazivali anarhistima, njihov je cilj bila provokacija, uznemiravanje autoriteta, preispitivanje postojećih odnosa. Najzapamćeniji su ostali po demonstracijama povodom vjenčanja princeze Beatrix s Nijemcem Clausom van Amsbergom. Pokret *Provo* ubrzo je nestao, ali je ostao simbol društvenih promjena u drugoj polovici 60-ih godina i građana koji postaju građani svijeta te stoga žele sami tražiti odgovore na pitanja i razvijati se bez ograničenja koja su im nametale crkvene i političke elite unutar njihovih stupova (Wielenga 2010: 235ff).

Karakteristično za 60-e bilo je buđenje svijesti mladih i težnja za promjenama. Mladi, koji su do sada živjeli po uzoru na odrasle, počinju tražiti vlastiti identitet i opirati se autoritetima. No, ni tu nije bilo jedinstvenog pokreta, nego je bilo različitih grupacija. Studenti su također željeli mijenjati svijet te su zauzimali sveučilišta i tražili demokratiziranje obrazovanja. Uz sve te pokrete otpora, ipak nije često dolazilo do vrlo nasilnih akcija, ali ih je bilo, kao npr.

tijekom akcija tzv. skvotera. Članovi skvoterskog pokreta (*kraakbeweging*) demonstrirali su protiv malog broja upotrebljivih i povoljnih stambenih prostora s jedne strane i praznih stanova s druge strane, tako što su zauzimali te prazne stambene prostore, što se nazivalo *kraken*, odnosno skvotiranje. Neke skupine skvotera smatrali su upotrebu sile opravdanom. Do žestokih sukoba često je dolazilo prilikom deložacija. Skvoteri su protestirali i za vrijeme inauguracije kraljice Beatrix 1980., pri čemu su nosili transparente s natpisima „Nema stanova, nema krunjenja“, a sukob između njih i policije eskalirao je na ulicama Amsterdama (Blom et.al. 2007: 360).

Svi ti protesti mogli bi se objasniti kao otpor razdoblju velike segregacije stanovništva po stupovima i „pasivnosti“ građana. Tražila se potpuna demokratizacija, čime bi stanovništvo samostalno odlučivalo o svojoj budućnosti i suodlučivalo na svojem radnom mjestu ili u školi. Težnja je bila da se stane na kraj tradicionalnom stilu vođenja koji su njegovali stare političke elite. Pritom su grupe koje su zahtijevale promjene inspiraciju pronalazile u marksističkim, socijalističkim i revolucionarnim ideologijama (ibid., str. 361). Iako nijedna skupina građana nije u potpunosti realizirana svoje ciljeve, ipak je došlo do velikih promjena koje su se očitovale u sekularizaciji, individualizaciji i oslobađanju od tradicionalne podjele nizozemskog društva u stupove.

2.3.2. Ontzuiling

Dok je *verzuiling* još pedesetih bio dominantan faktor u politici i društvu, u drugoj polovici 60-ih dolazi do oslobađanja stanovništva od podjele po stupovima, tzv. *ontzulinga* (Wielenga 2010: 235). Stari odnosi su raskinuti, tradicionalne norme i vrijednosti bile su predmet diskusija, mase više nisu bile tako poslušne. *Ontzuling* se očitovao u nestanku osjećaja kod većinskog dijela stanovništva, a koji je do tada bio razumljiv sam po sebi, da pripadaju jednoj velikoj grupaciji. I oni koji su napustili crkvu, a i oni koji su ostali vezani uz nju, osjećali su se slobodnijima u odluci odabira svojih kontakata i organizacija čiji će član biti (Blom et.al. 2007: 359ff).

Faktora koji su potaknuli napuštanje podjele po stupovima bilo je nekoliko. Šezdesetih godina prošlog stoljeća dolazi do naglog ekonomskog rasta i do nastanka tzv. potrošačkog društva. To je većini stanovništva omogućilo da sada ima ono što se donedavno smatralo luksuzom: kućanske aparate i automobile. Automobili su građanima pružili veće mogućnosti kao

npr. odmor u stranim zemljama, ali i češći doticaj s osobama koje pripadaju nekom drugom stupu. Svakako je važna i pojava televizije jer su se novosti tako brže širile i građani su dolazili u doticaj sa shvaćanjima koja su vladala izvan njihovog svijeta. Sada više ne prevlada osjećaj pripadanja nekoj većoj skupini nego želja za osobnim razvojem i napretkom, dakle, dolazi do individualizacije. Važnu ulogu u procesu *ontzuilinga* igrala je i sekularizacija. Sve više stanovništva napušta crkve koje su bile važno uporište stupova. Promjene su se događale i u tisku. Dok je 50-ih većina dnevnih novina također prenosila svjetonazor nekog stupa, sada one postaju neovisne, kao npr. nekadašnje katoličke novine *Volkskrant*. Još jedan uzrok *ontzuilinga* bio je taj što je država sve češće provodila mjere socijalne politike, čime je potreba za organizacijama koje provode takve mjere, a dio su nekog stupa, bila sve manja. No, *verzuiling* ni do danas nije u potpunosti nestao. I na početku 21. stoljeća takva je podjela još vidljiva u školstvu, na radiju i televiziji te u mnogobrojnim društvenim organizacijama (usp. Mulder 2008: 256f).

2.3.3. Imigracije

Slika nizozemske kao liberalne i tolerantne zemlje neraskidivo je povezana i s velikodušnim prihvaćanjem doseljenika iz raznih zemalja. Tijekom povijesti bilo je nekoliko imigracijskih valova, pritom su neke skupine imigranata bolje prihvaćene od drugih. Dolazak poglavito židovskih izbjeglica iz Njemačke, Austrije i Poljske 30-ih godina prošlog stoljeća bio je kontroverzan. Trideset godina kasnije stav prema valu gotovo 300 000 repatrijanata koji su iz Indonezije nakon njezina osamostaljenja došli u Nizozemsku, a koji su većinom bili nizozemsko-indonezijskog porijekla, bio je bolji, ali je ipak bio prisutan strah od prenapučenosti i stvaranja geta. Početak devedesetih godina obilježio je dolazak izbjeglica iz bivše Jugoslavije, ali u Nizozemskoj ima najviše imigranata iz islamskih zemalja. Dok se pojam imigracije nekada odnosio na sve osobe koje su se doselile na neko određeno područje, danas se imigrantima smatraju osobe koje dolaze iz Turske, Maroka ili bivših Nizozemskih Antila te osobe koje traže azil, dok se građani Europske unije, Amerikanci i Japanci ne smatraju imigrantima (Schmal et.al. 1995: 25f).

Šezdesete i sedamdesete godine obilježio je dolazak radnika iz Španjolske i Italije, a kasnije i iz Maroka i Turske. Mnogi od njih su došli s namjerom da se vrate u svoju zemlju, ali su ostali u Nizozemskoj za stalno te doveli i svoje obitelji. Velik broj Surinamaca i Antilijanaca te tražitelji azila iz političkih i ekonomskih razloga također su pridonijeli multikulturnom suživotu u Nizozemskoj (Mulder et.al. 2008: 265). Većina se radnika iz istočnoeuropskih zemalja nakon 1970-ih zbog poboljšanja ekonomske situacije vratila u svoje zemlje, no broj Turaka i Marokanaca sve se više povećavao. Tako je 1965. bilo 7 000 Turaka i 5 500 Marokanaca, taj broj se 1973. popeo na 20 955 Turaka i 13 302 Marokanaca, a sljedećih se desetljeća i usedmerostručio, čime su te skupine postale najveće skupine imigranata u Nizozemskoj (Schmal et.al. 1995: 36f).

Tema imigranata i njihove prilagodbe nizozemskom društvu i danas je vrlo aktualna. Postavlja se pitanje kako se nizozemski liberalan pogled na svijet može uskladiti s često konzervativnim stavovima islamskih doseljenika. Dok je Nizozemska u prošlosti bila dosta otvorena zemlja kada je bilo riječ o primanju imigranata i tražitelja azila u posljednje vrijeme su se zakoni i propisi postrožili. Dva ubojstva s početka 2000-ih vezana uz imigrante i politiku asimilacije potresla su nizozemsku javnost. Naime, 2002. veliku je popularnost stekla stranka kontroverznog političara Pima Fortuyna. On je smatrao da politika integracije nije uspjela, da je u Nizozemskoj previše imigranata te da je islam zaostala vjera. Smatrao je da su imigranti odgovorni za veliku pojavnost kriminala te da ugrožavaju sigurnost na ulicama. Oko tjedan dana prije parlamentarnih izbora u svibnju 2002. Pim Fortuyn je ubijen što je bio velik šok za nizozemsku javnost. Dvije godine kasnije na brutalan je način ubijen redatelj Theo van Gogh koji je snimao kontroverzne filmove na temu islama. Njemu je presudio nizozemski musliman marokanskog porijekla, a kasnije se ispostavilo da je on bio sin Marokanaca koji su se doselili u Nizozemsku, da je dobro vladao nizozemskim jezikom te da je imao određene mogućnosti na tržištu rada. To je poljuljalo stav mnogih da je za uspješnu integraciju potrebno poznavanje jezika i dobro obrazovanje jer iako je to imao, Van Goghov ubojica ipak je pao pod utjecaj radikalnih islamista. Mnogi su izražavali svoje sumnje u uspjeh politike integracije u Nizozemskoj, a nakon terorističkih napada u drugim zemljama početkom prošlog desetljeća, rata u Iraku i nizozemskog angažmana u Afganistanu povećao se strah od terorističkih napada i u Nizozemskoj, a stavovi prema muslimanskim imigrantima postajali su sve negativniji. Konzervativni političar Geert Wilders 2006. osnovao je stranku *Partij voor de Vrijheid* (Stranka

za slobodu) koja se nastavlja na retoriku stranke Pima Fortuyna i snažno kritizira islam, ali i europske integracije. U tom ozračju pooštrena je nizozemska imigracijska politika, a problem integracije i dalje je prisutan (usp. Wielenga 2010: 304ff).

2.4. Dozvoljeno ili tolerirano?

Ključan pojam kada je riječ o dekriminalizaciji mnogih pojava koje su u većini drugih zemalja kažnjivi jest *gedogen*. Taj pojam bi se mogao prevesti kao trpjeti, dopustiti, tolerirati (Van Dale 2008: 534). To znači da se odnos prema npr. drogama ili prostituciji u Nizozemskoj temelji na kontroli, a ne na zabrani. Dakle, prevladava mišljenje da se zabranom neće iskorijeniti npr. uporaba droga te da je bolji pristup pokušaj kontroliranja. Taj pojam predstavlja i to da u Nizozemskoj nešto često nije legalizirano, ali se u velikoj mjeri tolerira. Što se tiče toleriranja konzumacije lakih droga, već je 1919. postojao zakon koji je regulirao uporabu opojnih sredstava, a od 1976. u Nizozemskoj se razlikuju lake od teških droga, a ta razlika je ustanovljena prema riziku za zdravlje. Dakle, lake droge u Nizozemskoj nisu legalizirane, ali se njihova uporaba tolerira. To u praksi znači da je prodaja lakih droga zabranjena, ali njihovo konzumiranje nije kažnjivo, što tzv. *coffee shopovima* otvara mogućnost prodaje istih, ali kupovina je moguća samo u manjim količinama i za vlastitu uporabu, pri čemu je dobna granica 18 godina. Ipak, uz toleriranje uporabe lakih droga, mnogo se radi i na informiranju i prevenciji te postoji niz propisa vezanih uz prodaju i količinu koju je dozvoljeno kupiti.⁵

S istim ciljem boljeg nadzora i veće kontrole, legalizirana je i prostitucija. Nizozemski liberalan pogled na prostituciju svoje početke vuče iz doba kada je Nizozemska bila pod francuskom vlašću. Kroz povijest je prostitucija uvijek iznova bila dozvoljavana i zabranjivana.⁶ Zabrana javnih kuća s kraja 19. stoljeća, trajala je sve do 2000. godine, kada je prostitucija ponovno legalizirana, ali i prije toga je stupanj tolerancije u Nizozemskoj bio vrlo velik.⁷ Što se tiče eutanazije, već krajem 60-ih javljaju se rasprave o njezinoj legalizaciji. To je bilo povezano s pojavom tehnika koje se omogućile produljenje života pacijenta, ali nisu nužno pridonosile boljoj kvaliteti života. Ta tema je još više pozornosti privukla 1973. kada je u Nizozemskoj po

⁵ <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/politiek/75700-drugsbeleid-van-nederland.html>

⁶ <http://historiek.net/de-wallen-amsterdam/6898/>

⁷ <http://www.h-alter.org/vijesti/o-toleranciji-u-nizozemskoj>

prvi put izvedena eutanazija nakon čega je izrečena zatvorska kazna za počinitelja. Osnovana je i udruga koja traži legalizaciju eutanazije. Već 80-ih godina prevladavalo je mišljenje da bi eutanazija trebala biti dopuštena, no tek 2001. većina u parlamentu je izglasala zakon koji dozvoljava eutanaziju, ali dakako pod određenim uvjetima.⁸ Otprilike u isto vrijeme kada je donesen zakon o eutanaziji, dozvoljeno je i sklapanje homoseksualnih brakova. Borba za omogućavanje homoseksualnih brakova započela je 80-ih godina. Registrirano partnerstvo između dva muškarca ili dvije žene ozakonjeno je 1998., a od 2001. moguće je i sklapanje braka, čime je Nizozemska postala prva država koja je ozakonila homoseksualne brakove.⁹

Uz ovaj pojam mogla bi se povezati i druga feministička struja, odnosno borba za pravo žene na abortus. Druga feministička struja započinje 1968. osnivanjem *Man Vrouw Maatschappij*, organizacije čiji je cilj bilo poboljšati položaj žena u društvu i ostvariti jednaka prava na području obrazovanja. Poticaj za prosvjede žena bila je pojava kontracepcijske pilule 1962. u Nizozemskoj. Time je po prvi puta u povijesti žena samostalno mogla odlučiti o dobivanju djece. Posljedice toga bile su vrlo snažne – došlo je do velikih promjena u stavu o seksualnosti i položaju žena u društvu (Mudler 2008: 264f). Sprečavanje trudnoće uz sebe je vezalo i temu prekidanja trudnoće. Abortus je u Nizozemskoj zabranjen 1911. što nije značilo da se on nije izvodio ilegalno, a žene su nerijetko primjenjivale nezdrave i opasne metode. Krajem šezdesetih nekolicina bolnica mogla je pod određenim uvjetima izvoditi pobačaj. Došlo je i do otvaranja klinika za pobačaj koje je nizozemska vlada tolerirala, zbog čega su žene masovno dolazile u Nizozemsku radi pobačaja. Za vrijeme druge feminističke struje osnovana je grupa *Dolle Mina* koja se borila za pravo žena na odlučivanje o abortusu. Zakon o pobačaju stupio je na snagu 1984. Njime je pobačaj dozvoljen, ako ga obavlja liječnik kod žene kojoj okolnosti ne dopuštaju drukčiju odluku.¹⁰

O putu nizozemske prema liberalnoj državi kakvu danas poznajemo, može se zaključno reći da je od najvećeg značaja bilo oslobađanje od podjele po stupovima, sekularizacija i individualizacija, protesti koji su započeli 60-ih godina i novi pogled na moral i seksualnost. Pojava kontracepcijske pilule, sve veći broj zaposlenih žena, sve slobodnije seksualno ponašanje, imali su za posljedicu promjenu tipične obitelji, a i promjenu demografske slike. Šezdesetih i sedamdesetih nestaju osobito za katolike i protestante karakteristične velike obitelji, broj djece

⁸ <http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2010-2011/Op-weg-naar-het-einde.html>

⁹ <http://www.platformbuitenkaders.nl/10jaarhomohuwelijk/HTML/geschiedenis.html>

¹⁰ <http://historiek.net/abortus-in-nederland/4642/>

po obiteljima se smanjuje, sve se više ljudi svjesno odlučuje na život bez djece. I rastava braka postaje svakodnevna pojava. No, to ne znači da su u potpunosti nestale stare vrijednosti – obitelj je i dalje za mnoge najvažniji oblik zajedništva, iako se ona promijenila. No, zapravo samo jedan manji dio stanovništva živi alternativnim načinom života, iako je on prihvaćen u širem društvu, a za većinu je uređeno društvo i suživot i dalje vrlo važno (Blom et.al. 2007: 367f).

Dakle, Nizozemska se može nazvati vrlo tolerantnom i zemljom otvorenom prema promjenama i različitostima, tako npr. Alexander Buczynski u svojem članku o nizozemskoj multikulturi piše kako je Nizozemska već za svog »zlatnog vijeka« dospjela na glas kao »oaza tolerancije« i najsigurnije utočište za žrtve vjerskih progona, a opću vjersku toleranciju ozakonila je kako bi privukla što više vrsnih majstora, učenjaka, mislilaca.¹¹ Dakle, ne samo da je Nizozemska bila trgovačka velesila, te tako dolazila u doticaj s mnogim stranim kulturama i upoznavała različitosti, nego su i u samoj zemlji dom pronalazili građani različitih vjera i nacionalnosti.

Procesi liberalizacije i sloboda pojedinca u 20. stoljeću zasigurno su na vrhuncu. No, možda ponekad u pitanju nije samo izuzetno velika doza tolerancije, nego naprosto ravnodušnost prema drugima i okolini te usmjerenost prema vlastitom biću i osobnom razvoju.

3. Pregled nizozemske monarhije

3.1. Nastanak monarhije

Nizozemska je jedna od zemalja u Europi u kojima se sve do današnjeg dana održala monarhija. To samo po sebi možda i nije tako zanimljivo, ali je svakako vrijedno promotriti povijest i specifične značajke nizozemske monarhije, osobito zato što je Nizozemska bila jedna od prvih republika u Europi. Naime, 1587. proglašena je Republika Sedam Ujedinjenih Pokrajina s nasljednim namjesnikom na čelu. U siječnju 1795. Nizozemsku su okupirali Francuzi pri čemu je nastala Batavska Republika, kojom su upravljali nizozemski demokrati, ali zapravo se nalazila pod francuskom vlašću. Napoleon I. pretvorio je 1806. Batavsku Republiku u Kraljevstvo

¹¹ <http://www.matica.hr/hr/347/NIZOZEMSKA%20MULTIKULTURA/>

Holandiju, a njegov brat Luj proglašen je kraljem čime je Nizozemska postala konstitucionalna monarhija¹².

No, takvo se stanje nije dugo zadržalo jer je Nizozemska 1813. nakon poraza Napoleona ponovno dobila svoju samostalnost. Sin nasljednog namjesnika Willema V.¹³ vratio se iz progonstva i postao vladar Kraljevine Nizozemske koja je tada obuhvaćala današnju Nizozemsku i Belgiju, a Willem je od 1815. bio i vojvoda od Luksemburga¹⁴.

3.2. Nizozemski kraljevi

3.2.1. Willem I. (1813.-1840.)

Nakon uspostave monarhije kralj Willem I. od Oranje-Nassau vladao je od 1813. do 1840. Njegova je vladavina započela s puno optimizma, ali umjesto da ujedini naciju, izazvao je duboku podjelu unutar države. Za vrijeme njegove vladavine zemlja je pala u veliku krizu i gotovo bankrotirala. Nezadovoljstvo Belgijanaca očitovalo se naoružanim prosvjedima što je rezultiralo odcjepljenjem Belgije 1830. No, to nikako nije bila njegova namjera. Kada je došao na vlast, Willem I. želio je biti dobar vođa svojemu narodu i povećati blagostanje u zemlji. Ministri su bili njegovi pomoćnici u upravljanju državom, a čak i o najmanjim sitnicama brinuo je najradije sam. Želio je imati zadnju riječ i nerado se konzultirao s parlamentom. Kralj Willem I. bio je svačiji prijatelj, ali ničiji saveznik, čime je održao neutralnost do kraja svoje vladavine (Fasseur 2011: 35ff). No, kako Alberts (Alberts 2013:19ff) navodi, Willem I. nije ostao zapamćen samo po lošem, nego i po pozitivnim potezima, kao što su npr. mjere za razvoj ekonomije, ulaganje u infrastrukturu i pokretanje Nizozemske banke. Strahovao je za svoju krunu, ako bi došlo do odcjepljenja Belgije i smanjenja teritorija na veličinu za vrijeme stare

¹² <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6249>

¹³ Kada je riječ o imenima bivših nizozemskih vladara, u literaturi se većinom koristi hrvatska inačica Vilim, no u radu je radi dosljednosti u odnosu na ime aktualnog nizozemskog kralja koje se bez iznimke navodi u svom izvornom obliku, zadržana nizozemska inačica.

¹⁴ <http://vorige.nrc.nl/redactie/canon/canon.pdf>

Republike. Prijestolje napušta razočaran i za sobom ostavlja državu kojoj naizgled nema spasa (Alberts 2013:19ff).

3.2.2. Willem II. (1840.-1849.)

Willem II. vladao je od 1840. do 1849. Slavu je stekao u bitci kod Waterlooa 1815. kada je Napoleon izgubio između ostaloga i od nizozemske vojske. Kao i njegov otac, bio je napola Prus, a supruga mu je bila Anna Paulowna, kći ruskog cara Pavla I. (Fasseur 2011:41ff). Willem II. bio je odlučan u tome da bude drukčiji vladar od svog oca, no, ipak je bilo mnogo sličnosti jer je i Willem II. želio biti neovisan u svojim odlukama. Willemova najpoznatija izjava jest ona koju je dao povodom izmjene nizozemskog Ustava 1848.: „Pred sobom vidite čovjeka koji je unutar 24 sata od izrazito konzervativnog postao izrazito liberalan.“ (Cruyningen 2013: 66). Naime, već su 1844/45. liberali pokušali provesti promjenu Ustava. No, većina u Donjem domu smatrala je da taj prijedlog treba dati kralj, a ne parlament (usp. *ibid.*, str. 66). Konačno je Willem II. pod utjecajem revolucija u drugim zemljama i unutardržavnih prosvjeda te zbog straha za svoju vlast naredio liberalnoj opoziciji da sastavi novi, demokratskiji Ustav (Alberts 2013:33). To je bio ključan događaj u nizozemskoj povijesti, put ka uspostavi mnogo modernijeg načina upravljanja državom.

No, još prije toga, 1840. došlo je promjene Ustava kojom je moć kralja ograničena. Naime, uvedena je kaznena ministarska odgovornost, što je značilo da ministri moraju poštivati zakon, čak i ako bi kralj želio nešto drugo. Nakon izmjene Ustava 1848. i uvođenja političke ministarske odgovornosti kraljeva moć još više je ograničena jer je to značilo da kralj više nije odgovoran za odluke vlade. Od sada će vladanje morati prepustiti svojim ministrima. Za Willema II. u početku to nije dolazilo u obzir te se borio protiv daljnjih političkih reformi i izravnog biranja članova Donjeg doma i parlamenta *Staten-Generaal*, ali je popustio pod pritiscima s raznih strana. Kao reakcija na smanjenje moći protokol na dvoru postao je kompleksniji, stroži, kralj se distancirao od vanjskog svijeta (Fasseur 2011:46ff). No, van Cruyningen (Cruyningen 2013: 68) piše kako popularnost Willema II. nikada nije bila veća. Citirajući De Kempenaera navodi kako se narod u drugim zemljama pobunio protiv svojih vladara i zbacio ih s vlasti, dok su se nizozemski narod i kralj jače povezali, a temelji na kojima

počiva monarhija ojačali (Cruyningen 2013: 68). Nizozemska zasigurno nije preko noći postala liberalna država kako je to Willem II. rekao i još će doći do mnogih izmjena novog Ustava, ali to ne umanjuje povijesnu važnost izmjene iz 1848.

3.2.3. Willem III. (1849.-1890.)

Willem III. oca je naslijedio godinu dana kasnije - 1849. Njegova je moć bila samo sjena moći koju su imali njegov djed i otac zbog čega Willem III. nije bio oduševljen stupanjem na vlast, a nije imao ni dovoljno vremena pripremiti se za nastale promjene. Bio je nepredvidljiv, često je mijenjao raspoloženje i imao napade bijesa. Ustrajao je na svojoj važnosti i moći te je sve to izazvalo sukobe s ministrima, pa čak i dvojbe je li sposoban za ulogu vladara. Willem III. smisao svoje službe pronašao je fungirajući kao poveznica nizozemskog naroda. Za vrijeme velikih poplava 1855. i 1861. posjećivao je pogođena područja te tako stekao popularnost (Fasseur 2011:50ff). Vladavinu Willema III. obilježilo je i ukidanje ropstva 1863. što se zapravo dogodilo vrlo kasno u usporedbi s Francuskom i Velikom Britanijom i također pod utjecajem zbivanja u drugim zemljama (Alberts 2013:55).

Supruga Willema III. bila je Sophie Wurtemberška. Njihov brak je bio sve samo ne skladan. Sophie i Willem imali su tri sina; Willema, Mauritsa, koji je mlad preminuo i Alexandera. Najstariji Willem bio je u sukobu s ocem te je stao na majčinu stranu za vrijeme njihovih bračnih problema. Otac mu nije dao odobrenje za brak s jednom nizozemskom groficom, nakon čega je Willem otišao u Francusku. Njegovog su brata Alexandera često opisivali kao melankoličnog, povučenog i nezainteresiranog za žene i brak. Nakon smrti prve supruge, Willem III. ženi se s 41 godinu mladoj princezom Emmom od Waldeck-Pyrmonta. Najstariji sin Willem III. umire 1879. u Parizu neoženjen i otuđen od svijeta, a njegov brat Alexander, koji se također nikada nije oženio, umire 1884. Time je nasljednica nizozemske krune postala tada trogodišnja Wilhelmina, koju je Emma, kao svoje jedino dijete, donijela na svijet 31. kolovoza 1880. (Fasseur 2011:52ff).

3.3. Nizozemske kraljice

3.3.1. Regentica Emma

(1890.-1898.)

Emma je označila prekretnicu u povijesti nizozemske monarhije. Ona 1890. nakon smrti Willema III. postaje regentica tada desetogodišnjoj Wilhelmini. Alberts smatra da monarhija najvjerojatnije ne bi preživjela dolazak na vlast nekog stranog vladara. On piše kako je Emma osim što je spasila monarhiju, istu uspjela i modernizirati i ponovno popularizirati među većim grupama stanovništva. Emma je bila jednostavna i svjesna svojih obveza, a te je vrline prenijela i na svoju kćer Wilhelminu. U vrijeme kada je postala regentica, industrijalizacija je došla i do Nizozemske; socijalisti, kalvinisti i katolici žele oblikovati mišljenje mase. Emma je shvaćala da monarhija pod tim okolnostima mora ostati prisutna i vidljiva, te je stoga s Wilhelminom obilazila mnoge provincije zbog čega je bila popularna u narodu (Alberts 2013: 59f). Prema riječima Fasseura (Fasseur 2011: 59ff) na početku je naravno bilo sumnji u Emmine sposobnosti kao žene na vlasti, ali ona je bila inteligentna i šarmantna, za razliku od svojih prethodnika bila je predana svojoj zadaći te je pokazala veliku brigu i pažnju za nizozemski narod. Uspjela je dokazati da su žene sposobne biti na vlasti, a stekla je i naklonost političara koji su svi do jednog bili muškarci. Emma je imala dobar uvid u državne poslove, a osobitu je pozornost posvećivala vojnim pitanjima jer je prema tadašnjem Ustavu bila vrhovni zapovjednik vojnih snaga (Fasseur 2011: 59ff). Emma je imala mnogo blaži i više uravnotežen karakter od svog muža, ali je slijedila njegove političke stavove. Željela je vladavinu nastaviti u njegovom duhu, s tom razlikom da je interes Willema III. za državna pitanja s vremenom bio sve manji, a Emmin sve veći, te su je ministri svaki tjedan izvještavali o događajima i odlukama vezanih uz njihovo područje djelovanja. Bila je svjesna da ne može previše utjecati na političke odluke, ali je željela biti o svemu informirana (Alberts 2013: 63f).

3.3.2. Kraljica Wilhelmina (1898.-1948.)

Wilhelmina je vladala 58 godina, od 1890. do 1948.¹⁵. Sa 18 godina, 6. rujna 1898. inaugurirana je za kraljicu. Od prvog je trenutka bila odlučna dokazati se kao žena na vlasti među svojim muškim ministrima. Bila je ambiciozna i marljiva i znala je da će joj samo jako dobro poznavanje državnih pitanja donijeti utjecaj koji je priželjkivala (Fasseur 2011: 66f). Željela je biti vođa čvrstog karaktera kao i njezini prethodnici zbog čega je ponekad dolazilo do sukoba s ministrima. Htjela je da se očuva neutralnost što je za vrijeme Prvog svjetskog rata i uspjelo (Alberts 2013: 73f). Za vrijeme Drugog svjetskog rata s obitelji je bila u egzilu u Londonu. Konačno je mogla pobjeći od strogog protokola kojem je bila izložena od najranijeg djetinjstva. U Londonu je živjela u običnoj kući, među običnim ljudima, ali je ipak morala voditi svoj narod u borbi za neovisnost (Fasseur 2011: 72). Iako je boravila u Londonu, kraljica Wilhelmina postala je snažan simbol otpora i neovisnosti. Uzrok tome su bili njezini srčani govori koje je redovito držala na radiostanici „Radio Oranje“ koja je uspostavljena 1940. u jednom malom londonskom studiju (Cruyningen 2013: 150).

Nadala se da će nakon rata nestati podijeljenost nizozemskog društva, ali do toga nije došlo. Zadnje godine njezine vladavine prošle su u duhu obnove ratom razrušene zemlje. Emma je za Wilhelmininog muža odabrala Nijemca, princa Hendrika od Mecklenburg-Schwerina, ali njihov brak nije bio sretan. Imali su jednu kćer, Julianu, rođenu 1909., buduću nizozemsku kraljicu (Fasseur 2011: 70f).

Fasseur piše da je inauguracija osamnaestogodišnje Wilhelmine, točnije trenutak kada je mlada kraljica prisegnula da će poštivati Ustav te da će braniti neovisnost kraljevine, čak i kod mnogih političara izazvao snažne osjećaje (Fasseur 2011: 66). No, kako je poznato, a što i Wielenga navodi, socijaldemokrati kao protivnici monarhije demonstrativno su bili odsutni s tog događaja. Ipak, nisu željeli ometati svečanost niti su pozivali na demonstracije, a isto tako svojim pristašama nisu zabranili prisustvovanje na inauguraciji (Wielenga 2010: 63). No, ni Wilhelmina često nije simpatizirala svoje ministre. Za ministre koji su bili na vlasti 1940. smatrala je da su staromodni, da nemaju osjećaj za moderno i za promjene koje su bile prema njezinom mišljenju nužne jer je smatrala da u poslijeratnoj Nizozemskoj nema mjesta za stranačke podjele i da

¹⁵ Emma je nakon inauguracije njezine kćeri nosila titulu 'Kraljica majka', dok su njezine nasljednice, uključujući i Beatrix, nakon abdikacije ponovno dobile titulu princeze.

stranke ne mogu donijeti potrebne promjene (Fasseur 2011: 74). Wielenga navodi da je umjesto toga željela nacionalno jedinstvo, snažno vodstvo za državu i apolitičko stanovništvo. No, parlament i političke stranke ponovno su zauzele svoju staru poziciju i Wilhelmina je nakon 50 godina vladavine razočarana abdicirala 1948. i živjela povučeno do kraja života (Wielenga 2010: 195f).

3.3.3. Kraljica Juliana (1948.-1980.)

Juliana se zasigurno razlikovala od svih vladara koji su joj prethodili i koji su je naslijedili. Svaki nizozemski kralj ili kraljica imali su nešto po čemu su bili posebni i nešto što je bilo samo njihovo obilježje, ali Juliana se svakako još više isticala od ostalih. Nije bila tipična kraljica, niti je to željela biti, njezinu vladavinu obilježilo je niz skandala i događaja koji su izazvali polemike, no, popularnost joj unatoč tomu nije pala.

Fasseur navodi kako je Juliana bila osjećajna poput svoje majke, društvena i srdačna, suosjećala je s drugima, a njezina je životna opsesija bila „biti običan čovjek“. Studirala je u Leidenu, a 1937. udala se za princa Bernharda zur Lippe-Biesterfelda. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Juliana je s djecom boravila u Kanadi, gdje je dobila priliku živjeti život običnog građanina. Nakon rata, 6. rujna 1948. postala je kraljicom. Poznate su njezine riječi koje je izrekla za vrijeme svoje inauguracije: „Tko sam ja, da mogu obnašati ovu dužnost?“ (Fasseur 2011: 79). Fasseur ističe da je Juliana njima iskazala svoje sumnje i kolebanja, ali također i želju da ne razočara Nizozemsku (Fasseur 2011: 76ff). Juliana je svoju ulogu kraljice shvaćala ozbiljno, ali je vidljiva bila njezina averzija prema dvorskom protokolu. Nije željela da je se oslovljava s *majesteit* 'veličanstvo', nego s *mevrouw* 'gospođa'. Rado je bila u izravnom kontaktu s ljudima, zbog čega je bila vrlo popularna. Političari su hvalili njezine samostalne odluke koje je brzo donosila za vrijeme kompleksnog formiranja kabineta.

Juliana i Bernhard imali su četiri kćeri. Najmlađa Marijke bila je gotovo slijepa, što je jako pogodilo njezine roditelje, ali dovelo i do nesuglasica među njima. Naime, Juliana je oduvijek bila produhovljena osoba te je vjerovala da iscjeliteljica Greet Hofmans može ozdraviti njezinu kćer. Hofmans je došla na dvor otprilike u isto vrijeme kada je Juliana postala kraljicom, i iako joj nije uspjelo izliječiti mladu princezu, njezin je utjecaj na Julianu bio iznimno velik. Čak

je bilo govora o tome da je Hofmans utjecala na Julianine odluke da pomiluje ratne zločince iz Drugog svjetskog rata koji su bili osuđeni na smrtnu kaznu. Taj je utjecaj sve više rastao što je izazvalo zgražanje princa Bernharda, ali i brigu premijera Dreesa (Alberts 2013: 86ff). Van Cruyningen navodi kako je na dvoru došlo do podjele između onih koji su bili na strani Juliane i onih koji su stali na stranu princa Bernharda. Činilo se da će čitava situacija dovesti do razvoda njihovog braka, a to bi za sobom povuklo i Julianinu abdikaciju. Do toga ipak nije došlo, naime, vlada premijera Dreesa učinila je sve kako bi Juliana ostala na prijestolju (Cruyningen 2013:174). Čak je osnovana i komisija koja je Julianu savjetovala da prekine sve kontakte s Greet Hofmans, što se u konačnici i dogodilo.

Druga velika kriza ticala se princa Bernharda. Kao glavni inspektor obrane od američkog proizvođača ratnih zrakoplova Lockheed dobio je mito kako bi nizozemsko ratno zrakoplovstvo koristilo njihove zrakoplove. Govorilo se da je Bernhard tim novcem uzdržavao svoju izvanbračnu djecu, ali Juliana ga je ipak zaštitila, a veće posljedice izbjegnute su time što je Bernhard odustao od svoje uniforme i svih funkcija u vojsci (Alberts 2013: 89).

Na kraju Julianine vladavine vođa opozicije Den Uyl komentirao je sljedeće: „(...) Kraljica Juliana na demokratski je način dala sadržaj monarhiji. Oštroumna i neovisna u donošenju odluka, svoju je ulogu konstitucionalnog monarha odigrala s velikom mudrošću. To je učinila na takav način da su se mnogi osjećali usko povezani s njom te su prepoznali svoje vlastite osjećaje i probleme u njezinom humanom nastupu. (...) Treba znati da će je se čitava zemlja sjećati s toplinom i zahvalnošću (...)“ (Cruyningen 2013: 195).

3.3.4. Kraljica Beatrix (1980.-2013.)

Beatrix se po mnogočemu razlikovala od svoje majke. Kada je došla na prijestolje, vrijeme velikih društvenih i kulturnih promjena je prošlo, duh vremena tražio je novu objektivnost. To je odlično išlo uz Beatrix koja je puno sustavnije pristupala svojoj ulozi. Za važne događaje u njezinom životu vežu se prosvjedi; na njezinom vjenčanju 1966. i za vrijeme njezine inauguracije 1980. (Alberts 2013: 101f). A bilo je i drugih incidenata, npr. kada je 2009. muškarac automobilom pokosio nekoliko ljudi koji su na ulicama Amsterdama slavili Kraljičin dan ili 2010. kada je mentalno bolestan muškarac na kočiju u kojoj je sjedila Beatrix bacio

svijećnjak. Iste godine, za vrijeme ceremonije na dan sjećanja na sve poginule, masovnu je paniku izazvao muškarac koji je za vrijeme minute šutnje odjednom počeo vrištati, kako se kasnije pokazalo, bez razloga. Ljudi su počeli bježati u strahu, pri čemu su u stampedu ranjene 63 osobe.¹⁶ To pokazuje koliko su ljudi, iako su došli na masovno okupljanje, bili nemirni, zasigurno i zbog ubojstava s početka desetljeća.

Beatrix je, kao i neki vladari prije nje, željela imati odmak od svoje prethodnice. Nije imala ništa protiv toga da je se naziva 'veličanstvo', njezina rezidencija bila je u Den Haagu, mjere za zaštitu tajnosti podataka su povećane, za nju vladari nisu bili „obični“ ljudi pa prema tome i nije težila takvom životu, nego je željela što bolje ispunjavati svoju važnu zadaću. Fasseur smatra da je ona svoj cilj da očuva dostojanstvo monarhije svakako ispunila. Beatrix je svoje podanike držala na primjerenijoj distanci od njezine majke Juliane koja je uvijek bila povezana s narodom. No, to nije značilo da Beatrix nije pokazivala suosjećanje i da se nije srdačno odnosila prema građanima (Fasseur 2011:87f).

Objave zaruka Beatrix i njezinih sestara izazvale su velik interes javnosti. Princeza Irene prešla je na rimokatoličanstvo, princeza Margriet zaručila se za studenta prava, dakle, njezin suprug nije bio plemić, a Beatrix je 1965. objavila svoje zaruke s Nijemcem Clausom von Amsbergom koji je bio bivši vojnik *Wehrmachta* (ibid., str. 82f). Već i prije vjenčanja bilo je otpora protiv njegovog održavanja u Amsterdamu. Za vrijeme ceremonije mogli su se čuti povici protiv Clausa, a prosvjednici su bacili dimnu bombu. Ipak je većina stanovništva, kako Cruyningen piše, bila naklonjena mladom paru te nije odobraval prosvjede. Claus je s vremenom svojom skromnošću i promišljenošću uspio steći simpatije i poštovanje mnogih. Beatrix i Claus dobili su tri sina: Willema-Alexandera, Johana Frisa i Constantijna (Cruyningen 2013: 208ff).

Beatrix je uvijek bila angažirana u politici. Kao što je već prije rečeno, svoju je ulogu shvaćala vrlo ozbiljno i željela je biti upućena u zbivanja i previranja na političkoj sceni. Tako Alberts navodi da se Beatrix na dvoru redovito sastajala s nekadašnjim premijerom Lubbersom kako bi razgovarali o državnim pitanjima. Važnu je ulogu odigrala i 1994. tijekom formiranja kabineta. Posljedica tih pregovora bila je koalicija koja po prvi put od 1918. nije uključivala kršćansko-demokratsku stranku. Uvijek je bila aktivna i nije samo slušala svoje savjetnike, nego je i sama davala savjete i pružala nove perspektive ministrima i političarima dok zajedno ne bi

¹⁶ <http://nos.nl/artikel/155825-schreeuwer-dodenherdenking-nog-vast.html>

došli do rješenja (Alberts 2013: 105ff). Kao i njezina prethodnica Juliana, bila je omiljena u narodu, ali i rado viđena u inozemstvu. Dostojanstveno je obnašala svoju dužnost, ali uz veliku dozu čovječnosti i pristupačnosti.

4. Liberalna država i parlamentarna monarhija

4.1. Kralj Willem-Alexander

(2013.-)

Kao i Wilhelmina i Juliana, i Beatrix je nakon 33. godine vladanja abdicirala u korist svoga sina Willema-Alexandera. On je postao prvi nizozemski kralj nakon što su na nizozemskom prijestolju više od 120 godina bile žene i to u godini kada se slavilo 200. godina nizozemske monarhije.

Kao što je to bio slučaj kod njegove majke Beatrix, kada je objavila zaruke sa Clausom von Amsbergom, objave zaruka princa Willema-Alexandera 2011. izazvale su brojne polemike i čak je bilo govora o tome da bi Willem-Alexander mogao odustati od svoga prava nasljeđivanja krune. Willem-Alexander i Máxima Zorreguieta upoznali su se 1999., a dvije godine poslije objavili su zaruke. Kontroverze je izazvao Máximov otac koji je bio ministar poljoprivrede za vrijeme vojnog režima diktatora Videla u Argentini. Videla je navodno bio odgovoran za brojna ubojstva i nestanke političkih protivnika (usp. Cruyningen 2013: 248). Willem-Alexander je u ovom slučaju pokazao tvrdoglavost i svima dao do znanja da je odlučan vjenčati se s Máximom bez obzira na ishod čitave situacije. Budući da vlada i parlament moraju odobriti brak prijestolonasljednika, to je značilo da bi princ morao odustati od krune u slučaju da se vjenča s Máximom, a vlada i parlament ne odobre brak zbog prošlosti Máximovog oca. Premijer Wim Kok smatrao je da bi bilo poželjno da Máximov otac ne bude prisutan na vjenčanju svoje kćeri, a također bi bilo najbolje da on to odluči sam, a ne na nagovor drugih. Nakon nekoliko sastanaka s Jorgeom Zorreguietom, Zorreguieta je izjavio da neće doći na vjenčanje (usp. Alberts 2013: 121ff). Time je kao i u slučaju Juliane i princa Bernharda premijer uvelike pridonio očuvanju ugleda i stabilnosti monarhije.

I objava zaruka brata Willema-Alexandera princa Frisoa s Mabel Wisse Smit izazvale su velik interes medija. Brzo je izašlo na vidjelo da je Mabel za vrijeme studija bila u kontaktu s Klaasom Bruinsmom koji je bio ozloglašeni kriminalac i diler droge. U početku je Mabel tvrdila da je to poznanstvo površno, no, kasnije se ispostavilo da Mabel nije u potpunosti bilo iskrena, što je za posljedicu imalo da vlada od parlamenta nije zatražila odobrenje braka zbog čega je Friso stupanjem u brak s Mabel isključen iz linije nasljeđivanja krune (Cruyningen 2013: 263f).

Brojne kritike na mladi par nasljednika krune izazvala je gradnja vikendice u Mozambiku gdje su Willem-Alexander i Máxima 2007. kupili imanje s ciljem gradnje nekretnine za sebe i razvoja lokalne zajednice. Pod pritiskom javnosti, par je 2009. odlučio prodati vilu.¹⁷ Willem-Alexander i Máxima dobili su tri kćeri. Time je kontinuitet monarhije osiguran jer je najstarija Amalia sljedeća u redu nasljeđivanja krune nakon inauguracije njezinog oca 2013. godine.

4.2. Politička moć nizozemskog kralja

Nizozemska je ustavna monarhija i parlamentarna demokracija što znači da je sve podređeno ustavu. Dakle, moć vladara ograničena je ustavom i vladar prije svega ima simboličnu, ceremonijalnu ulogu. No, za razliku od npr. Švedske i Španjolske, nizozemski kralj dio je vlade, ali on nema nikakvu političku odgovornost (Prodemos 2012:11). Današnji nizozemski Ustav temelji se na Ustavu iz 1815., ali on je kroz povijest nekoliko puta izmijenjen, a kada je riječ o političkoj moći kralja najznačajnija izmjena dogodila se 1848. kada je uvedena politička odgovornost ministara, što je značilo da kralj više nije bio politički odgovoran (usp. Fasseur 2011: 47). Izmjenom Ustava iz 1983. prvorodeno dijete ima pravo na prijestolje bez obzira na spol. Do tada su muški potomci imali prednost nad ženskima, iako su od 1890. na nizozemskom prijestolju bile ženske nasljednice.

Kod nizozemske monarhije zanimljivo je što početak vladanja novog kralja ili kraljice ne obilježava krunjenjem nego inauguracijom. Razlog tomu je što u Nizozemskoj nema državne vjere te stoga nema niti vjerskog poglavara koji bi mogao okruniti kralja. Dakle, uvođenje u službu nizozemskog kralja nije vjerski događaj, nego svjetovni, te stoga pojam inauguracija bolje odgovara samom događaju. Tako nizozemski poznaje dvije riječi koje bi se na hrvatski mogle

¹⁷ <http://www.volkskrant.nl/binnenland/prins-en-prinses-verkopen-villa-mozambique~a3124441/>

prevesti kao inauguracija – *inauguratie* i *inhuldiging*. Ova potonja se češće koristi kada se govori o uvođenju kralja ili kraljice u službu. Položaj kralja najbolje opisuje Fasseur kada Nizozemsku naziva „okrunjenom republikom“. On u svojoj istoimenoj knjizi piše da je kralj zapravo prvi službenik u državi. Svečanost inauguracije zrcali republikanski karakter prijašnjeg nizozemskog ustroja države (Fasseur 2011: 14). Nizozemski kralj ne nosi krunu, niti ostale simbole vlasti kao npr. britanska kraljica. Za vrijeme inauguracije oni su prikazani, ali ih kralj ni u jednom trenutku ne uzima u ruke. Budući da je kraljeva moć ograničena Ustavom, on za vrijeme inauguracije priseže da će poštivati Ustav, a isto čine i članovi parlamenta. Dok drugi monarsi na svoju ulogu vladara gledaju kao na doživotnu ulogu, u Nizozemskoj je već tradicija da kralj abdicira, a razlog tome je što nizozemskog vladara u službu ne stavlja vjerski poglavar. On je dakle prvi službenik u državi, njegova služba regulirana je ustavom, te se kralj stoga može odreći svog položaja, ako smatra da je za to došlo vrijeme (usp. *ibid.*, str. 100).

Osim ceremonijalnih obveza kao što su posjete drugim zemljama, primanje državnika i prisustvovanje na raznim događanjima, kralj može raspustiti parlament i formalno imenuje ministre. Redovito se sastaje s ministrima pri čemu ga oni informiraju o aktualnostima, a kralj ima i pravo savjetovanja, poticanja i upozoravanja. Kralj također potpisuje sve zakone i odluke, a predsjedja i Državnim vijećem (*Raad van State*). Kralj je do 2012. igrao i važnu ulogu kod formiranja vlade.¹⁸ Naime, Nizozemska nema određeni minimalni postotak za ulazak stranaka u parlament zbog čega je formiranje vlade dugotrajan i kompleksan proces. Kralj je pritom imao savjetodavnu ulogu, ali on je imenovao i osobu koja je zadužena za formiranje vlade. Kralj, odnosno kraljica tu ulogu je imala do 2012. kada je odlučeno da ona više neće sudjelovati u formiranju vlade što je se dogodilo na inicijativu liberalne stranke D66. Prije toga je zastupnik i član iste stranke Thom de Graaf zagovarao promjenu Ustava kojom kralj više ne bi bio dio Vlade, ne bi svoj potpis stavljaio na odredbe i zakone i ne bi bio član Državnog vijeća, dakle, imao bi u potpunosti samo ceremonijalnu ulogu. Premijer Kok na to je odgovorio da ne vidi nikakvu potrebu za takvom izmjenom te da je poželjno da je kraljica dio Vlade jer je tako dobro informirana o političkim zbivanjima (Fasseur 2011: 92ff). Kralj ipak više nema ulogu u formiranju kabineta koja je bila možda i najvažnija uloga kraljice Beatrix i područje na kojem se ona najviše zalagala. Postavlja se pitanje hoće li s vremenom vladar izgubiti i ostale ovlasti i

¹⁸ http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvvr/de_koning

prava te imati samo ceremonijalnu ulogu te kakve će to posljedice imati na njegov položaj i opstanak monarhije?

4.3. Liberalna monarhija?

Iako se održala do danas, nizozemska je monarhija u svojih dvjesto godina postojanja doživjela mnoge krize i događaje koje su je poljuljali i doveli njezino postojanje u pitanje. Alberts tako činjenicu da je Nizozemska dvjesto godina ostala monarhijom naziva malim čudom. Naime, čini se da je logičan slijed događaja da se monarhije jedna po jedna ukidaju, a u Nizozemskoj se dogodilo obrnuto. Alberts navodi kako povratak Willema I. iz progonstva nije bio tako veličanstven kako je često prikazivan na slikama, a niti se nije samo po sebi podrazumijevalo da će Nizozemska postati monarhija, a još manje da će ta ista monarhija opstati dvjesto godina. A primjetno je da se u godini kada je kraljica Beatrix najavila abdikaciju nije vodila fundamentalna rasprava o monarhiji, a također niti jedna stranka Donjeg doma nije pozivala na njezino ukidanje (Alberts 2013: 135). Budući da je Batavska Republika potrajala tek nešto više od deset godina, zasigurno su mnogi i monarhiju smatrali tek privremenim rješenjem.

Kralj Willem I. bio je najmoćniji nizozemski kralj, iako ni on nije bio apsolutni vladar. Već je njegov sin Willem II. imao manje ovlasti zbog čega je bio vrlo nezadovoljan. Zanimljivo je da, iako je to bilo vrijeme revolucija i pobune protiv postojećih odnosa, nizozemski je kralj uživao veliku popularnost i bio vrlo blizak narodu. To je zasigurno učvrstilo temelje nizozemske monarhije i osiguralo joj opstanak. Čak je i Willem III., za kojeg će rijetko tko reći da je bio dobar vladar, bio popularan u narodu jer je posjećivao poplavama pogođena područja (Fasseur 2011: 51ff).

U povijesti Nizozemske zanimljivo je razdoblje smjene stoljeća. U ozračju snažnih gospodarskih i političkih promjena, smrću kralja Willema III. i njegovih sinova Nizozemska je ostala bez muških nasljednika. Prijestolonasljednica je postala tada maloljetna Wilhelmina i opstanak monarhije doveden je u pitanje jer su u to doba mnogi sumnjali u sposobnost žene da bude uspješna vladarica. No, zanimljivo je da se u vrijeme kada se regentica Emma bori za povećanje ugleda monarhije, javlja i prva feministička struja i borba za veća prava žena. Dakako, splet okolnosti slučajno je bio takav da nije bilo muških nasljednika, no ipak valja istaknuti da ni

sama Emma, a ni žene općenito nisu bile u zavidnom položaju u to vrijeme, a zasigurno je Emmina hrabrost i odlučnost mnogim feministkinjama bila uzor.

U isto vrijeme sve snažnija je i podjela Nizozemske po stupovima. Liberali koji su bili suprotstavljeni socijaldemokratima i predstavnicima kršćanskih stranki smatrali su da je u nizozemskom društvu potreban element koji će povezati narod, a Emma i njezina kćer postale su središte procesa povezivanja nacije (usp. *ibid.* str.64f). Za vrijeme vladanja kraljice Wilhelmine socijaldemokrati su bili ti koji su se najviše protivili monarhiji. No, i te negativne stavove socijaldemokrata monarhija je preživjela zahvaljujući narodu koji je bio izuzetno naklonjen kraljici Wilhelmini. Godine 1913. u Nizozemskoj se slavila 100. godišnja samostalnosti. Liberali su od 80-ih godina 19. stoljeća željeli ojačati svijest nizozemskog naroda o vlastitoj naciji, a to su svjesno činili uz pomoć kraljevske kuće, kao simbolom jedinstva i zajedničkog političkog uporišta. Uz sve različite stavove i podijeljenost između liberala, katolika, socijaldemokrata i protestanata, bilo je potrebno nešto što bi među Nizozemcima ojačalo osjećaj jedinstva, a to se pokušalo ističući sretnu simbiozu nizozemskog naroda i kuće Oranje. Prva proslava rođendana nizozemske princeze (a ne kao do tada princa) tzv. „Prinsjesdaga“ 31. kolovoza 1885. bila je nacionalni praznik koji se smatrao vrlo prigodnim za poticanje jedinstva između naroda, države i obitelji Oranje. Takvi su se praznici činili kao učinkovito sredstvo u borbi protiv protivnika monarhije, a uz sve to, narod je rado prisustvovao na njima (Wielenga 2010 :61).

Postavlja se pitanje, kako se „liberalna strana“ ove države uklapala u sliku podijeljene Nizozemske po stupovima. Kada su se formirala prva tri stupa, preostali su liberali. Oni nisu pripadali nijednom stupu čime su zapravo činili četvrti, neopredijeljeni stup. Taj stup nipošto nije bio homogen, ali je ipak sve bilo skladno, stupovi su maksimalno surađivali, a do „dugih 60-ih“ nije bilo nikakvih prosvjeda tog preostalog dijela stanovništva, što bi se možda očekivalo, kojima bi se zahtijevalo da se ukine ta podjela nizozemskog društva. No, zapravo je to prihvatanje takve podjele dio stava da drugi mogu činiti što žele i da se to treba prihvatiti. Možda bi se ta dugotrajna i uspješna podjela po stupovima mogla objasniti težnjom prema dogovoru, a ne nametanju odluka, što je, kako Wielenga navodi, bilo obilježje Nizozemske još za vrijeme Republike Sedam Ujedinjenih Pokrajina (*ibid.* str. 84).

Za vrijeme vladavine kraljice Juliane monarhija je doživjela možda svoju najveću krizu u povijesti i to ne samo zbog jednog događaja, nego su njezinu vladavinu obilježile čak dvije krize, afere Greet Hofmans i Lockheed. Prisutnost Geert Hofmans na nizozemskom dvoru ugrozila je

brak Juliane i Bernharda i dovela gotovo do konstitucionalne krize. No, izrazito zanimljiva je reakcija nizozemskih medija koji su bili vrlo suzdržani u čitavom slučaju. Nizozemski novinari dobili su naputak da su publikacije o toj temi neželjene, a strani novinari da će im rad u Nizozemskoj u budućnosti biti vrlo otežan budu li publicirali o aferi. I doista, Nizozemci su o čitavom slučaju mogli više doznati iz stranih medija, a novinari su količinu informacija koja će se objaviti dogovarali s premijerom Dreesom. Wielenga piše kako nipošto nije bilo govora o cenzuri, nego više o tome da su nizozemski mediji dobrovoljno objavljivali ograničenu količinu informacija. Mediji su bili poslušni, a premijer Drees i ostali ministri dobro su reagirali za vrijeme te krize, tako da nizozemska javnost nije bila ni svjesna ozbiljnosti situacije. Članci koji bi mogli naškoditi ugledu kraljevske obitelji nisu objavljivani, a i kada je nakon nekog vremena više informacija dospjelo u nizozemsku javnost, građani nisu burno reagirali. No, čitava je situacija iznijela jednu veliku slabost monarhije, a ta je da je često teško razlučiti privatno od državnoga i da nemiri u privatnoj sferi, na dvoru i unutar obitelji mogu dovesti do krize i čak ugroziti državni poredak jer posljedica ove afere lako je mogla biti abdikacija kraljice i dovođenje u pitanje sposobnosti vladanja nje i njezine obitelji (ibid. str. 210ff). Ozbiljnost situacije umanjilo je ipak to što je kraljica Juliana svoju ulogu vladarice stavila iznad svojih privatnih osjećaja i odustala od svakog kontakta s Greet Hofmans, a većina je građana njezine postupke opravdavala osjećajima majke zabrinute za svoje dijete (usp. Cruyningen 2013: 175f). Dakle, i u ovom slučaju građani i političari bili su vrlo naklonjeni monarhiji i njezinim predstavnicima, a mediji su se s poštovanjem odnosili prema kraljici i pomno su birali što će objaviti. Afera Lockheed također je mogla imati puno veće posljedice nego je doista imala, ali opet je jedan premijer, ovaj puta Den Uyl, ublažio težinu čitavog slučaja (Wielenga 2010: 266). Ta dva slučaja ponovno su bila u središtu pozornosti 2004. godine kada je posthumno objavljen intervju s princem Bernhardom u kojem je on otvoreno razgovarao o aferama Geert Hofmans i Lockheed, ali i o krizi braka s Julianom, te je priznao da ima dvije izvanbračne kćeri.¹⁹ Objava razgovora bila je zasigurno velik udarac za kraljicu Beatrix, pogotovo u godini kada su preminula oba njezina roditelja.

Pozitivnom ishodu događaja za monarhiju nakon tih događaja zasigurno je pridonijela i velika popularnost kraljice Juliane u narodu. Ona je bila posebna po tome što je željela biti „obična“, a i često je tražila kontakt sa svojim narodom. Vladala je u razdoblju nakon rata do

¹⁹ <http://www.volkskrant.nl/binnenland/archief-prins-bernhard-lucht-zijn-hart~a914106/>

početka 80-ih godina, dakle, u vremenu kada su društvene promjene bile najsnažnije, a možda su te promjene utjecale na njezine stavove prema protokolu i ulozi vladara. Ona je se znatno razlikovala od svoje majke Wilhelmine i možda su građani kod Juliane najviše cijenili upravo tu različitost jer su i oni sami, a i čitavo društvo prolazili kroz snažne promjene.

Beatrix na prijestolje stupa 1980., u vremenu kada su buntovnost građana jenjava, a i Alberts navodi kako se u to vrijeme tražila nova objektivnost koju je Beatrix i te kako imala (Alberts 2013: 102). Ona je također imala drukčiji stav prema monarhiji od svoje prethodnice, svemu je prilazila s razumne, činjenične strane, ali je ipak bila bliska narodu. Kraljica Beatrix zadržala je tu čovječnost koju je imala njezina majka, ali i njezina profesionalnost i marljivost izazivali su simpatije i poštovanje kod mnogih (usp. *ibid.* str. 141f). No, bilo je i kritika na račun njezinog angažmana u politici i utjecaju krune na političke odluke.

U novijoj prošlosti također nije izostalo skandala. Willem-Alexander se u slučaju zaruka s Máximom pokazao vrlo tvrdoglav, naime, izjavama da će se svakako oženiti Máximom bez obzira na ishod situacije ugrozio je svoje pravo nasljeđivanja. Tu on nije djelovao kao kraljica Juliana u svoje vrijeme, nego je vlastite interese stavio ispred državnčkih. Ipak, i treći je puta jedan premijer spasio monarhiju i spriječio negativan ishod za nju. I to premijer koji je socijaldemokrat, dakle, član stranke čiji su predstavnici na početku 20. stoljeća bili veliki protivnici monarhije. Tu se svakako može zaključiti kako su političari kroz 20. stoljeće bili naklonjeni monarhiji te da su je željeli očuvati. To možda nije bilo samo zbog monarhije same, nego i zbog povezivanja nacije. I doista se monarhija kroz vrijeme razvila do snažnog simbola koji povezuje naciju i koja je neraskidivi dio nizozemskog identiteta što svake godine dokazuju masovna slavlja na Kraljičin dan, odnosno sada Kraljev dan. No, monarhija ne igra samo ulogu u sretnim trenucima, nego još više za vrijeme negativnih događaja, npr. kada je kraljica Wilhelmina za vrijeme rata bodrila svoj narod ili govori kraljice Beatrix nakon tragičnih događaja koji su se dogodili za vrijeme njezinog vladanja. Van Cruyningen ističe kako je se svakako lakše povezati i identificirati s jednom majkom, njezinom kćeri i unukom nego s predsjednikom, budućim predsjednikom i predsjednikom iza njega. Jedna obitelj daje smisao apstraktnim političkim pojmovima i čini ih razumljivima. Kraljevi povijesti daju ljudskost jer se ona doživljava kroz rođenja, brakove i smrti, a to su veliki događaji u životu svakog čovjeka (Cruyningen 2013: 239). Njihovi su životi javnosti uvijek zanimljivi, a zbog te eksponiranosti u medijima, ali i zbog dugotrajnog razdoblja u kojem je neka osoba kralj ili kraljica, pojedinci

lakše asociraju neku zemlju s njezinim kraljem nego s političarima, što svakako obilježava identitet i sliku koja neka država ima prema izvana. Nizozemski monarsi su prizemljeni, na sebe ne gledaju kao na bolje od drugih te je stoga osobito lako identificirati se s njima.

Važan je čimbenik i porijeklo obitelji Oranje-Nassau. Ta dinastija je još od 16. stoljeća usko vezana uz povijest države. To današnjim vladarima zasigurno daje određenu dozu legitimnosti i dostojanstva i tko bi drugi trebao biti na čelu države, ako ne potomci njezinog osnivača (usp. Fasseur 2011: 18). Taj argument potiče pitanje kako se danas mediji odnose prema prošlosti nizozemske monarhije i koliko se uopće ističe taj povijesni značaj same kraljevske obitelji.

Velik broj autora kao prednost monarhije ističe da osoba na čelu države nije član neke stranke, ali se ipak svoj čitavi život priprema za poziciju vladara, a ona je i obrazovana i jako dobro informirana o političkim pitanjima, što je čini politički neutralnom i vrlo pogodnom za savjetovanje i rješavanje sukoba ili zamršenih situacija kao što je npr. formiranje vlade. Tako može biti stabilizirajući i povezujući faktor koji je tako potreban Nizozemskoj koja je sve više podijeljena ideološki, politički i društveno (Fasseur 2011: 103f). A često je korisno imati nekog „suca“, osobu koja je neutralna, ali ipak do u detalje upoznata s događajima. Naravno, postavlja se pitanje je li kralj doista tako neutralan jer ipak nitko ne može u potpunosti biti objektivan te gaji veće simpatije prema jednoj strani nego prema drugoj. Van Cruyningen ističe kako je prednost monarhije što ona utječe na manju konkurentnost među političarima jer je najviša pozicija u državi zauzeta te da se na smanjenu političku moć vladara može gledati kao na kompromis između onih koji žele ukidanje monarhije i između onih koji smatraju da ona i dalje treba postojati (Cruyningen 2013: 236f). Nizozemski su vladari korak po korak prepuštali svoje ovlasti parlamentu. To je doduše često bilo protiv njihove volje, ali nije bilo teških sukoba i burnih prevrata kao što je to bio slučaj u mnogim drugim zemljama. Kada je to bilo potrebno, nizozemski su se vladari po tom pitanju prilagođavali (Alberts 2013: 135).

U konačnici se može reći da nizozemska monarhija nipošto nije onakva kakve su monarhije nekad bile. Ona ide s vremenom, mijenja se, prilagođava. Alberts citira bivšeg ministra i pravnika Ernsta Hirscha Ballina koji smatra da je ključna uloga nizozemske monarhije da bude most između prošlosti i sadašnjosti. Ona ne samo da prati promjene, nego te promjene dijelom i omogućava (Alberts 2013: 12). U svakom je slučaju monarhija, kao i reputacija liberalne zemlje, neraskidivo povezana s nizozemskim narodom i identitetom. Monarhija se

mijenjala kroz povijest i još uvijek se mijenja, ali čak je i iz najvećih kriza uspjela izaći jača i popularnija nego prije, i čini se da je ništa tako skoro neće ugroziti.

5. Istraživanje

5.1. Uvod

Godina 2013. bila je vrlo značajna za nizozemsku kraljevsku obitelj i monarhiju općenito. Prije točno dvjesto godina sin namjesnika Willema V. vratio se iz progonstva i postao kralj Willem I., dakle, to je godina u kojoj se slavila obljetnica, ali i godina koja će ostati zapamćena po tome što je nakon više od 120 godina na nizozemsko prijestolje stupio muški nasljednik. Naime, 28. siječnja 2013. kraljica Beatrix najavila je da će nakon 33 godine vladavine abdicirati u korist svoga sina Willema-Alexandera. Tri mjeseca kasnije, 30. travnja 2014. to se i dogodilo – kraljica je abdicirala, a princ Willem-Alexander inauguriran je za kralja.

Ovo istraživanje usmjereno je upravo na tri mjeseca, odnosno na percepciju nizozemskih medija samog događaja smjene vlasti i svih popratnih događaja, ali i događaja iz prošlosti važnih za monarhiju. Jedinica ove analize su članci 5 nizozemskih dnevnih novina, točnije, radi lakše dostupnosti analizirat će se njihova online izdanja, a te novine su *Trouw*, *Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *De Telegraaf* i *Nederlands Dagblad*, od čega se prve tri ubrajaju u tzv. kvalitetne novine. Kriterij odabira novina bila je dostupnost članaka i naklada novina.

Iz svih novina odabrano je po 50 najrelevantnijih članaka pri čemu je ključna riječ pretraživanja bila „inauguracija“ (*inhuldiging*). Jedino kod novina *De Telegraaf* istraživanjem su obuhvaćeni i članci koji su bili rezultat pretraživanja s ključnom riječi „Willem-Alexander“ jer ključna riječ „inauguracija“ nije dala dovoljno rezultata. U slučaju da se u jednom članku više puta referira na isti događaj, to se smatra jednim pojavljivanjem. Istraživat će se razdoblje od dana kada je kraljica Beatrix najavila abdikaciju (28. siječnja 2013.) zaključno s danom inauguracije (30. travnja 2013.). Ovo razdoblje je odabrano zbog značaja samog događaja i zato što je on bio snažno popraćen u svim nizozemskim medijima te je samim time potaknuo razmišljanje šire javnosti o pitanju monarhije.

Dok su inauguracija i općenito svi važniji događaji vezani uz kraljevsku obitelj često povod za raspravu o budućnosti monarhije, ovo je istraživanje usmjereno na događaje iz prošlosti. Cilj je istražiti koliko i na koji se način piše o važnijim događajima iz prošlosti vezanih uz monarhiju, kako onih koji bi se mogli okarakterizirati kao pozitivni za sveopću percepciju monarhije, tako i onih koji bi se mogli okarakterizirati kao nepoželjni i koji imaju negativan utjecaj na percepciju same monarhije, njezine relevantnosti i opravdanosti.

Analiza se sastoji od dva dijela. U prvom će se dijelu provesti kvantitativna analiza svih odabranih članaka. Cilj je istražiti koliko se u navedenim novinama spominju ključni događaji iz povijesti monarhije te imali li razlike među pojedinim novinama. U drugom će se dijelu provesti kvalitativna analiza, tj. istražiti će se na koji način se piše o tim događajima, stavlja li ih se u negativno ili pozitivno svjetlo, tj. jesu li oni sredstvo za iznošenje mišljenja autora članka i redakcije o monarhiji ili se o njima piše neutralno, odnosno samo ih se navodi kao činjenice? U drugom dijelu istraživanja obratit će se pozornost i na odnos prema prošlosti, tj. na pitanje smješta li se monarhija uopće u neki povijesni okvir, smatra li se relevantnim navoditi i pisati o događajima iz prošlosti koji su donijeli promjene, gleda li se na monarhiju kao nešto razumljivo samo po sebi ili u nizozemskim medijima ima potrebe opravdavati postojanje i važnost monarhije? Podržavaju li novine monarhiju ili ima i članaka u kojima se navode argumenti protiv takvog ustroja države? Kakav je odnos prema aferama i skandalima koji su uzdrmali nizozemsku kraljevsku obitelj? Piše li se na negativan način o tome ili im se umanjuje značaj? A zanimljivo je i pitanje koliko i na koji način se govori o političkoj moći kralja i uspoređuju li novine nizozemsku kraljevsku obitelj s monarsima drugih država?

5.2. I. dio

Kao prvo će se istražiti koliko često se u člancima iz pet nizozemskih dnevnih novina spominju pojedini značajni događaji vezani uz povijest nizozemske monarhije. Zbog opsega rada ne mogu se nabrojati svi događaji koji su navedeni u člancima, te su stoga odabrani najznačajniji događaji i događaji o kojima je već bilo govora u teoretskom dijelu rada. Tablični prikaz rezultata omogućuje laku usporedbu među pojedinim novinama.

Istraživanje polazi od nekoliko pretpostavki. Prva pretpostavka je da se češće pisalo o događajima iz recentnije povijesti, tj. o događajima iz života kraljice Beatrix i princa Willema-Alexandera (okvirno se mogu uzeti godine od 1960-ih do danas), a manje o događajima iz druge polovice 19. stoljeća i prve polovice 20. stoljeća. Budući da s Willemom-Alexanderom nakon više od 120 godine na nizozemsko prijestolje stupa muški vladar, pretpostavka je da će se često navoditi i događaji vezani uz kraj vladavine kralja Willema III. i dolazak na vlast prve nizozemske kraljice Wilhelmine, odnosno njezine regentice Emme (razdoblje smjena stoljeća). Vjerojatno će često biti govora i o godinama uspostave monarhije (1813.) jer je 2013. proslavljena dvjestota obljetnica monarhije, a to će se također spominjati u kontekstu opravdanosti postojanja monarhije. Sljedeća je pretpostavka da sve novine često uspoređuju nizozemsku kraljevsku obitelj s monarsima drugih zemalja. Posljednja pretpostavka se odnosi na usporedbu novina, tj. pretpostavka je da novine koje se smatraju kvalitetnim novinama češće pišu o događajima iz prošlosti, tj. češće ističu njihovu relevantnost.

5.2.1. Rezultati I. dijela istraživanja

	De Telegraaf	Volkskrant	Nederlands Dagblad	NRC Handelsblad	Trouw
Osnivanje Republike 1587.	0	1	0	1	0
Uspostava monarhije/ inauguracija Willema I. 1813./ 15.	0	2	6	4	3
Promjena Ustava 1848.	0	0	1	0	2
Inauguracija Willema II. 1840.	0	0	3	3	2
Inauguracija Willema III. 1849.	2	0	1	1	3
Inauguracija Wilhelmine 1898.	2	1	6	3	5
Inauguracija Juliane 1948.	1	4	4	7	3
Inauguracija Beatrix 1980.	9	17	17	17	18
Incident Kraljičin dan - Apeldoorn 2009.	1	3	5	3	3
Incident Prinsjesdag 2010.	1	0	0	1	0
Stampedo na danu sjećanja na sve poginule	0	1	0	0	1
Promjena Ustava iz 1983. (o prisezi)	0	4	3	1	1
Zakon o inauguraciji 1992.	1	6	3	3	2
Afera Greet Hofmans	0	1	1	0	1
Afera Lockheed 1976.	0	2	0	1	1

Vjenčanje Claus i Beatrix 1966.	0	3	3	3	0
Intervju s princem Bernhardom	0	2	1	0	1
Zaruke Willem i Maxima 2001. / slučaj Jorge Zorreguieta	2	3	1	5	5
Friso i Mabel vjenčanje 2004. / slučaj Mabel	0	2	1	0	2
Vila Willema-Alexandera u Mozambiku	0	4	1	4	2
1890. kao početak vladanja žena (Emma)	0	1	4	4	7
Demonstracije za vrijeme inauguracije Willema-Alexandera	1	6	2	3	5
Usporedba s drugim monarsima	2	2	0	1	2

Tablica: Rezultati kvantitativnog dijela istraživanja – učestalost pisanja o pojedinim događajima

5.2.2. Analiza I. dijela istraživanja

Istraživanjem članaka iz pet različitih nizozemskih dnevnih novina ustanovljeno je da se daleko najviše pisalo o abdikaciji kraljice Beatrix 1980. godine i o neredima u Amsterdamu koji su popratili taj događaj, pritom su četvore novine podjednako često pisale o tom događaju – 17, odnosno 18 puta. Kada se uspoređuje inauguracija kraljice Wilhelmine i inauguracije kraljice Juliane, sve novine su uglavnom jednako često pisale o ta dva događaja – u prosjeku tri puta. Otprilike ista bila je učestalost članaka o inauguraciji Willema I., odnosno o začetcima monarhije, od dva do šest puta. Nešto rjeđe spomenuta je inauguracija Willema II., a najrjeđe inauguracija Willema III. – u dvojim novinama samo jedanput. Zanimljivo je da se o uspostavi

republike 1587. i o značajnom promjeni Ustava iz 1848. koja je ograničila moć kralja gotovo i ne piše – samo u *Trouw* se promjena Ustava spominje više od jednom.

Incident iz 2009. kada se muškarac automobilom zaletio u masu koja je slavila Kraljičin dan spominje se u prosjeku tri puta, najčešće u *Nederlands Dagblad*, dok se incident iz 2010. kada je muškarac bacio svijećnjak na kraljevsku kočiju gotovo niti ne spominje što je i razumljivo jer je događaj iz 2009. imao znatno veće posljedice. No, zanimljivo da stampedo u kojem je ozlijeđeno 60 ljudi spominju samo dvoje novine i to po jednom. Budući da nekoliko zastupnika u parlamentu nije željelo prisegnuti novome kralju, često se spominju odredbe iz 1983. i 1992. koje se odnose na prisegu, najčešće u *Volkskrant* – četiri, odnosno šest puta. Zanimljivo je da se afere Greet Hofmans i Lockheed koje su bile aktualne za vrijeme vladanja kraljice Juliane gotovo i ne spominju, iako su u to vrijeme ugrozile kraljičin brak, a i samu monarhiju. Vezano uz to, i uz izvanbračnu djecu princa Bernharda, njegov posthumno objavljeni intervju spominju troje novine, od čega najčešće *Volkskrant*, ali samo dva puta. O prosvjedima za vrijeme vjenčanja kraljice Beatrix i princa Clausa *De Telegraaf* i *Trouw* uopće ne pišu, a ostale novine o njima pišu u tri članka. No, zato *Volkskrant* i *Nederlands Dagblad* pet odnosno sedam puta spominju dobar odnos kraljice Beatrix s premijerom Ruudom Lubbersom. O zarukama Willema-Alexandera i Máxime Zorreguiete 2001. te o diskusiji o njezinom ocu najviše pišu *NRC Handelsblad* i *Trouw*, a najmanje *Nederlands Dagblad*, dok vjenčanje princa Frisoa i Mabel i događaje vezane uz to, troje novine niti ne spominju, a *Volkskrant* i *Trouw* o tome pišu u dva članka. *Volkskrant* najčešće spominje vilu koju je Willem-Alexander dao sagraditi u Mozambiku i što mu je često predbacivano, i to četiri puta, a ostale novine samo do dva puta. Podatak koji je relativno često naveden jest da je Willem-Alexander prvi muški prijestolonasljednik od vremena Willema III. čija je vladavina završila još u 19. stoljeću, a najviše o tome piše *Trouw* – u sedam članaka. Zanimljivo je bilo pratiti i koliko često se govori o mogućim demonstracijama za vrijeme inauguracije Willema-Alexandera, najviše puta su to činili *Volkskrant* – šest puta, i *Trouw* – pet puta, no, usporedbu s drugim monarsima rade samo troje novine i to u dva članka.

Iz navedenog se može zaključiti da je potvrđena pretpostavka da se češće piše o recentnijim događajima, tj. onima za vrijeme vladanja kraljice Beatrix. Također je potvrđeno da je relativno često bilo govora o tome da Nizozemska više od 120 godina nije imala muškog vladara – bilo to u obliku početka vladavine kraljice Wilhelmine, razdoblja kada je Emma bila

njezina regentica ili kraja vladavine Willema III. Iznenaduje da nastanak monarhije i nije bila tako česta tema, samo *Nederlands Dagblad* taj događaj spominje više od pet puta. Pretpostavka da se u novinama često uspoređuju nizozemski monarsi s monarsima iz drugih zemalja nije potvrđena. Posljednja pretpostavka, naime ona da novine koje se smatraju kvalitetnim novinama – *Trouw*, *Volkskrant*, *NRC Handelsblad* – češće pišu o bitnim događajima iz prošlosti djelomično je potvrđena. Svakako je vidljiva jasna razlika ostalih četiriju novina u odnosu na *De Telegraaf*, ali *Nederlands Dagblad* otprilike jednako često piše o tim temama kao i novine koje se smatraju kvalitetnima. Zanimljivo je i da *Volkskrant* o nekim određenim temama piše češće, a o nekim manje u odnosu na ostale novine koje se smatraju kvalitetnima.

5.3. II. dio

U drugom će se dijelu istražiti način na koji se piše o tim događajima. I ovdje se polazi od nekoliko pretpostavki. Prva je pretpostavka da novine pišu većinom pozitivno o monarhiji, a u manjoj mjeri negativno. Kada je riječ o konkretnim događajima, pretpostavka je da se u većini novina o događajima piše na neutralan način, tj. da ih se samo nabraja i spominje u okviru nekog povijesnog pregleda. Treća je pretpostavka da se u manjem broju članaka o događajima piše na negativan način kako bi se kritizirala monarhija ili dovelo u pitanje opravdanost njezinog postojanja do sada ili u budućnosti. Sljedeća je pretpostavka da je većini Nizozemaca, a time i autorima članaka, postojanje monarhije samo po sebi razumljivo te da oni ne osjećaju potrebu da „brane“ ili opravdavaju postojanje monarhije, niti da se analizira njezina povijesna utemeljenost. Vezano uz političku moć kralja, pretpostavka je da se nedavne promjene na tom području koriste kao argument protiv monarhije. Što se tiče statusa koje novine uživaju, pretpostavka je da novine koje se smatraju kvalitetnima (*Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw*) pišu opširnije o pojedinim temama iznoseći velik broj pomno istraženih informacija te da češće povezuju povijesne događaje s aktualnostima.

5.3.1. Rezultati II. dijela istraživanja

5.3.1.1. *De Telegraaf*

Na početnoj stranici *De Telegraafa* stoji kako su to najveće dnevne novine u Nizozemskoj. *De Telegraaf* donosi novosti iz zemlje i svijeta te sporta, a ima i posebnu rubriku o financijama. *De Telegraaf* se može pohvaliti dugom tradicijom jer je prvi primjerak izašao davne 1893., dok danas izlazi ujutro i tiska se u oko 750 000 primjeraka.²⁰ *De Telegraaf* se smatra popularnim novinama, a ima i veliku ciljnu publiku. Pri odabiru tema težište se stavlja na pristupačnost i jednostavnost, a često se na naslovnici mogu pronaći senzacionalistički naslovi. Za vrijeme Drugog svjetskog rata ove su novine bile zabranjene, a nakon rata nastavlja se njihov uspon k jednim od najpopularnijih nizozemskih novina.²¹

Od svih novina koje su uključene u istraživanje, *De Telegraaf* najmanje piše o inauguraciji kralja Willema-Alexandera. Članci su uglavnom kratki, pisani jednostavnim i lako razumljivim jezikom. Pristupačni su velikom broju čitatelja zato što jasno iznose sve činjenice te za razumijevanje nije potrebno poznavanje pozadinskih informacija. Članci koji su rezultat pretrage na internetskoj stranici novina uglavnom govore o praktičnim informacijama vezanima uz inauguraciju; tok priprema, cijena hotela, troškovi i sl. Većina događaja iz prošlosti rijetko se spominje, više od pet puta samo inauguracija kraljice Beatrix pri čemu se ne daje dubinska analiza niti se preispituje opravdanost postojanja monarhije. Zanimljivo je što *De Telegraaf* nekoliko puta spominje kako je britanski princ Charles princ koji najduže čeka na preuzimanje prijestolja čime se ističe da se nizozemska kraljevska obitelj razlikuje primjerice od britanske ili danske jer je abdikacija vladara u Nizozemskoj već tradicija, dok u drugim zemljama to ne dolazi u obzir. Kada se inauguracija kralja Willema-Alexandera uspoređuje s inauguracijom njegove majke ili bake, i to je vezano uz praktične informacije npr. da kraljica Juliana nije inaugurirana isti dan na koji je Wilhelmina abdicirala.²² Tek dva članka daju povijesni prikaz, ali događaji se samo spominju ili nabrajaju. Na nekoliko mjesta se govori o moći kralja, i to na pozitivan način, primjerice u jednom članku da kralj Willem-Alexander ne mora strahovati za svoju moć.²³

²⁰ <http://telegraaf.startpagina.nl/>

²¹ <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/communicatie/64990-de-telegraaf-de-grootste-krant-van-nederland.html>

²² *De Telegraaf*, „Inhuldiging wijkt weinig af van 1980“, 22.04.2013.

²³ *De Telegraaf*, „Willem-Alexander hoeft niet te vrezen“, 30.01.2013.

De Telegraaf o monarhiji piše uglavnom neutralno i blagonaklono. Nema analiza niti iznošenja mišljenja pojedinih autora. Povijesni događaji se rijetko spominju, u prvom planu su aktualni događaji.

5.3.1.2. *Volkskrant*

Volkskrant po prvi puta izlazi 1919. U početku su to bile rimokatoličke novine. Vrlo brzo dosežu veliku nakladu. Nakon što tijekom Drugog svjetskog rata neko vrijeme nisu izlazile, novine *Volkskrant* nakon rata se razvijaju u jedne od najznačajnijih dnevnih novina u Nizozemskoj. Šezdesetih godina događaju se promjene i *Volkskrant* postaju progresivne novine koje su uglavnom privlačile mlađu publiku. Tijekom 80-ih i 90-ih godina *Volkskrant* postaje sve popularniji i tiska se u sve više primjeraka da bi 1999. došao do naklade od 350 000 primjeraka.²⁴

Volkskrant donosi mnogo kraćih članaka u kojima se piše o praktičnim informacijama i pripremama za inauguraciju, ali i o temama kao što su troškovi monarhije, moda, tečaj o smjeni vladara ili slogan za inauguraciju. U mnogo se članaka opširno i pozitivno piše o vladavini kraljice Beatrix. Također se dosta piše o mogućim demonstracijama za vrijeme inauguracije kralja Willema-Alexandera pri čemu se daju uglavnom praktične informacije kao npr. gdje će se demonstracije održati, a u nekoliko članaka se uspoređuju demonstracije iz 1980. s aktualnim stanjem. *Volkskrant* objavljuje i mnoge kolumne u kojima autori analiziraju aktualnosti te se kritično, a ponekad i sarkastično izražavaju o monarhiji. Tako se u nekoliko članaka kritizira da će se za vrijeme inauguracije Willema-Alexandera umjetno pokušati stvoriti vesela i sretna atmosfera u kojoj svi zaboravljaju na svoje nezadovoljstvo. U jednoj kolumni autor piše kako za vrijeme inauguracije, koju naziva samočestitanjem, svi moraju plesati i pjevati te kako sve to počinje dobivati patološke crte. Nadalje piše kako mediji svaki dan moraju donositi najtrivijalnije vijesti o pripremama za inauguraciju te da je šteta što intervju s kraljevskim parom neće biti kritičniji. Autor spominje i slučaj Jorge Zorreguita i dovodi u pitanje zna li Máxima išta o demokraciji.²⁵ U članku s naslovom *Godina je 2013. Krajnje vrijeme za ukidanje monarhije* kolumnist govori kako ne dolazi iz Sjeverne Koreje, ali u njegovoj zemlji ipak jedna obitelj ima

²⁴ <http://www.volkskrant.nl/binnenland/de-geschiedenis-van-de-volkskrant~a614928/>

²⁵ *Volkskrant*, „Drie essentiële vragen aan Willem-Alexander tijdens het kroningsinterview“, 12.04.2013.

monopol na mjesto državnog poglavara te kao argument za ukidanje monarhije iznosi da je Nizozemska bila duže republika nego monarhija i da čak i monarhisti sumnjaju u sposobnosti Willema-Alexandera, ali se tješe time da će Máxima uskočiti kada to bude potrebno. Autor kritizira i medije koji puni poštovanja pišu o kraljevskoj obitelji, dok se skandali brzo zaboravljaju. U kolumni se također navodi da u Nizozemskoj nema političara koji se otvoreno protive monarhiji, a i ako netko prosvjeduje protiv monarhije, ti prosvjedi se spriječe. Autor negativno gleda i na argument da je monarhija tradicija, a završava članak s rečenicom da se naježi kada u se u zemlji jednakosti jednog sugrađanina naziva 'Kraljevskim Visočanstvom'.²⁶ U *Volkskrantu* se važni događaji iz prošlosti rijetko spominju, a u jednom članku se govori kako je inauguracija Willema-Alexandera bila puno optimističnija od inauguracije kraljice Beatrix koja je tada naglašavala težinu svoje službe dok Willem-Alexander isijava spremnost za preuzimanje službe.²⁷ Govoreći o inauguraciji kraljice Beatrix spominje se kako u to doba opstanak monarhije nikako nije bio siguran te je kraljica stoga htjela da se njezini sinovi obrazuju kako bi imali zanimanje u slučaju da monarhiji dođe kraj.²⁸

U dva članka se nizozemska kraljevska obitelj uspoređuje s drugim monarsima, a zanimljivo je da u jednom članku britansku kraljicu nazivaju prevelikom i premoćnom za prisustvovanje inauguraciji Willema-Alexandera.²⁹ Često se piše i o prisezi koju neki zastupnici nisu htjeli dati kralju. Tako u jednom članku piše da oni koji neće doći na inauguraciju propuštaju samo jedno slavlje te da prisega nema nikakvu konstitucionalnu važnost. Tu se spominju i inauguracije prethodne tri kraljice i broj zastupnika koji nije sudjelovao u njima.³⁰ Vjenčanje Beatrix i Clausa i inauguracija kraljice Beatrix između ostaloga se spominju u članku u čijem naslovu stoji da su nekadašnji protivnici monarhije (članovi pokreta *Provo* i skvoteri) sada vjerni monarhiji.³¹ Opširnijih članaka koji bi govorili o moći kralja također nema, ali u jednom članku prenosi se izjava Willema-Alexandera da bi on bio zadovoljan i sa samo ceremonijalnom ulogom, ukoliko bi parlament tako odlučio.³²

U *Volkskrantu* se podjednako daje mjesta člancima koji pozitivno govore o monarhiji i onima koje je kritiziraju. Kritike su često potkrijepljene argumentima i uglavnom se pritom radi

²⁶ Volkskrant, „Het is 2013. Hoog tijd om eens op te houden met de monarchie”, 05.04.2013.

²⁷ Volkskrant, „Onze verslaggever in de Nieuwe Kerk: 'Hij straalde uit: ik ben er klaar voor'“, 30.04.2013.

²⁸ Volkskrant, „Koningin Beatrix doet afstand van de troon“, 28.01.2013.

²⁹ Volkskrant, „Geen staatshoofden bij inhuldiging koning“, 04.03.2013.

³⁰ Volkskrant, „Inhuldigingsverklaring levert geen extra verplichtingen op“, 22.02.2013.

³¹ Volkskrant, „De republikein van 1980 is nu loyale oranjeklant“, 01.02.2013.

³² Volkskrant, „Ontspannen Willem-Alexander klaar om 'symbool' te worden“, 17.04.2013.

o kolumnama u kojima se nerijetko mogu naći sarkastični komentari, kao npr. „Jeste li već nabavili CD?“ [s pjesmom u čast inauguracije oko koje su postojale brojne kontroverze]³³. Daje se mnogo praktičnih informacija i piše se uglavnom o aktualnim događajima, a rijetko o događajima iz povijesti monarhije. Kada se piše o njima, većinom ih se samo spominje. Također se i o događajima koji bi loše mogli utjecati na ugled monarhije rijetko piše i to na način da ih se ublažava ili ne ističe kao nešto negativno i štetno. Kada se čita *Volkskrant* dobiva se dojam da je budućnost monarhije ipak sigurna, iako ima dosta članaka o mogućim prosvjedima te članaka u kojima se ona kritizira.

5.3.1.3. *Nederlands Dagblad*

Prvi primjerak novina *Nederlands Dagblad* izašao je 1944. i on je bio - kako na internetskoj stranici samih novina piše – prvi primjerak poluilegalnih novina. Započeli su kao kršćanske novine u tradiciji reformirane Crkve. Kroz povijest je nekoliko puta mijenjan naziv novina dok 1967. nisu nazvane *Nederlands Dagblad*. Od 1948. izlaze dva puta tjedno, a od 1959. svaki dan. Od strogog svjetonazora reformirane Crkve odustalo se 1992., no i danas čitatelji uglavnom pripadaju reformiranoj i protestantskoj Crkvi. Uz to, ciljnoj skupini pripadaju i baptisti i evangelici. *Nederlands Dagblad* obiluje člancima u kojima autori izražavaju svoje mišljenje o aktualnim temama.³⁴

Kada pišu o samom događaju abdikacije i inauguracije, novinari *Nederlands Dagblada* pišu vrlo pozitivno o kraljevskoj obitelji, epitetima i dijelovima rečenica kod čitatelja izazivajući osjećaj ponosa i radosti. To se vidi kada govore o “nasmiješenoj Beatrix” ili kada govore da je čitav događaj bio vrlo emocionalan. Također naglašavaju kako kraljica u teških situacijama ili tragedijama kao što je npr. bio događaj za vrijeme Kraljičinog dana 2009. može uvijek naći prave riječi jer nije stranački opredijeljena. Navodi se i kako je Willem-Alexander pred svim nazočnima – običnim pukom, parlamentarnim zastupnicima i drugim monarsima govorio o svojoj „dragoj majci“ čime se izražava jednakost i ujedinjenost svih koji su prisustvovali događaju, ali isto tako se ponovno naglašava popularnost i ljudska strana bivše kraljice.³⁵ U

³³ Volkskrant, „Op 30 april wil men een kanteling forceren in de crisistemming in Nederland“, 04.03.2013.

³⁴ <http://www.nd.nl/pagina/geschiedenis>

³⁵ Nederlands Dagblad, „Koning van een nieuwe generatie“, 30.04.2013.

jednom drugom članku govori se kako takvi rituali ne ostavljaju nikoga ravnodušnim te da oni zrcale sjećanja i čežnje svih prisutnih iako su oni samo promatrači. U istom članku spominje se inauguracija kraljice Beatrix u rečenici „tko se prisjeti inauguracije kraljice Beatrix 1980., ne može pobjeći od promišljanja što se sve od tada dogodilo u njezinom i našim životima“. Dugotrajnost jednog vladara novinari ističu kao nešto pozitivno jer za razliku od petogodišnjih mandata političara, smjena vladara omogućava narodu da promišlja i prisjeća se jednog dužeg razdoblja.³⁶ Također se pozitivno govori o Clausu i o Máximi kao o partnerima kraljice odnosno kralja. Inauguracija Willema I. spominje se kada se objašnjava bit samog čina inauguracije, a taj je da se kralj zakune na poštivanje Ustava čime se zapravo njegova moć ograničava te da inauguracija nije mistična ceremonija, nego politički događaj.³⁷ U jednom članku opširno se govori i o inauguraciji kraljeva Willema I, Willema II i Willema III. te kraljice Wilhelmine. Ističe se kako Willem III. nije bio zadovoljan smanjenom moći kralja i nije želio inauguraciju, te kako socijaldemokrat Abraham Kuyper nije bio prisutan na inauguraciji kraljice Wilhelmine.³⁸

U jednoj kolumni autor članka piše kako je kroz godine imao sve više poštovanja prema Beatrix jer je bila svjesna ograničenosti svoje moći, ali se ipak nije bojala izraziti svoje mišljenje, uz to autor ističe kako konstitucionalni monarh često društvu osvještava ono što članovi stranaka, imajući na umu prije svega svoje vlastite ciljeve, često zaboravljaju.³⁹ O rođenju kraljice Beatrix govori se kao o ključnom događaju za Nizozemsku jer je tridesetih godina 20. stoljeća budućnost monarhije bila nepoznata i ovisila je samo o Juliani, jedinoj kćeri kraljice Wilhelmine te se navodi kako su ključni događaji u životu bili i ključni događaji povijesti Nizozemske⁴⁰ čime se državu poistovjećuje s osobom kraljice. U istom se članku govori ponovno pozitivno o princu Clausu, kako su početna negodovanja i protesti zbog njegove nacionalnosti brzo splasnuli kada je postalo jasno da tijekom rata nije zgriješio te kako je njegova osobnost uvelike pridonijela prihvatanju njegovog braka s kraljicom Beatrix.⁴¹ I općenito se najviše pišu članci o kraljici Beatrix u kojima se detaljno govori o njezinom životu te o njezinim pozitivnim karakternim crtama, o tome kako je ozbiljno shvaćala svoju ulogu, ali u teškim trenutcima bila uz građane, a

³⁶ Nederlands Dagblad, „Geslachten zullen komen“, 30.04.2013.

³⁷ Nederlands Dagblad, „Inhuldiging is er om macht koning te begrenzen“, 30.04.2013.

³⁸ Nederlands Dagblad, „Geen inhuldiging zonder ‘quaestie’“, 27.04.2013.

³⁹ Nederlands Dagblad, „Beatrix liet zich de koninklijke mond niet snoeren“, 26.04.2013.

⁴⁰ Nederlands Dagblad, „Beatrix’ levensverhaal is het verhaal van Nederland“, 31.01.2013.

⁴¹ *ibid.*

u jednom članku se detaljno piše o njezinom odnosu prema tada aktualnim premijerima, a osobito se naglašava dobar odnos s premijerom Lubbersom.⁴²

U jednom se članku govori o opravdanosti monarhije, ističući kako je najtrivijalniji razlog što ona još postoji to što ljudi vole bajke, a monarhija uvijek ima nešto bajkovito na sebi. No, ne radi se samo o tome, nego monarhija uz sebe veže moć i nacionalni identitet, a čak i osobe koje ne vjeruju u vezu monarha s bogom očekuju da će se nešto posebno dogoditi na inauguraciji kralja Willema-Alexandera.⁴³ Piše se još i o troškovima inauguracije, datumu održavanja, o gradonačelniku Amsterdama koji se protivi monarhiji, o veleposlanstvima koja slave inauguraciju. Dosta se piše i o davanju prisega kralju, pri čemu se navodi koji pojedinci ne žele prisegnuti, ali se objašnjava i zakonska pozadina davanja prisega. U tri se članka spominje i vjenčanje Beatrix i Clausa, ali bez dubljeg razmatranja događaja; a jedan članak govori o odnosu kraljeva i njihovih sinova, odnosno kraljica i njihovih kćeri. Nekoliko se puta ističe kako je Willem-Alexander na početku svoje vladavine u boljoj poziciji od Beatrix jer su stavovi prema monarhiji pozitivniji nego u doba skvotera koji su prosvjedovali protiv monarhije.

U jednoj kolumni autor piše kako bez isticanja duhovne pozadine monarhije, njezina sudbina visi na tankoj niti satkanoj od karaktera onoga koji je na prijestolju. Naime, monarhija počiva na vezi s bogom, a inauguracija je poseban trenutak koji spaja prošlost i sadašnjost te za to navodi primjer autora koji je pisao o inauguraciji kraljice Wilhelmine kao o produhovljenom događaju.⁴⁴ Duhovnost i kršćanski temelji monarhije spominju se i u članku u kojem se govori kako su duhovni aspekti inauguracije tradicija te se navode primjeri inauguracije kraljice Wilhelmine i kraljice Juliane.⁴⁵ Kada se piše o činjenici da princ Friso od parlamenta nije dobio odobrenje za brak s Mabel Wisse Smit, ne ističe se pogreška princa Frisoa i Mabel koji nisu rekli potpunu istinu, već se ističe kako premijer Balkendende nije stao u obranu kraljevske obitelji i nije se založio za prihvaćanje njihovog braka.⁴⁶

U *Nederlands Dagblad* o monarhiji se piše izuzetno pozitivno, možda ponekad i u zanosu, ističući dobre karakterne značajke članova kraljevske obitelji i svečanost samog događaja inauguracije. O negativnim događajima (npr. afera Lockheed) gotovo se i ne piše. Kada se piše o važnim događajima u prošlosti, u većini članaka se dublje promišlja o njihovom

⁴² Nederlands Dagblad, „Beatrix volgens wie haar meemaakten“, 29.01.2013.

⁴³ Nederlands Dagblad, „Erfopvolging is weldadig symbool“, 30.01.2013.

⁴⁴ Nederlands Dagblad, „Meer dan vriendelijkheid en hoofddeksels“, 19.02.2013.

⁴⁵ Nederlands Dagblad, „Christelijke inhuldiging ligt in de lijn der dingen“, 13.02.2013.

⁴⁶ Nederlands Dagblad, „Non-fictie: Beelden en indrukken van Beatrix“, 01.02.2013.

značaju, povezuju se aktualni događaji sa prošlima, iznose se pozadinske informacije. U nekim člancima samo se spominju neki događaji bez dublje analize. U nekoliko članaka jasno se vide kršćanski počeci ovih novina. Ima jako puno kolumni u kojima se temeljito i opširno piše o nekoj problematici, ali ima i kraćih članaka koji govore o aktualnim događanjima vezanih uz inauguraciju. Uglavnom prevladava izrazita blagonaklonost prema monarhiji i mišljenje da ona počiva na čvrstim temeljima i da je ništa tako skoro neće poljuljati, a piše se i s velikom dozom poštovanja prema članovima kraljevske obitelji, prije svega prema kraljici Beatrix.

5.3.1.4. *NRC Handelsblad*

NRC Handelsblad izlazi od 1. listopada 1970. Novine su nastale spajanjem jednih amsterdamskih i jednih rotterdamskih novina koje su u to vrijeme imale financijskih poteškoća. Iako su obje novine težile objektivnosti, dolazilo je do sukoba kod odabira tema. *NRC Handelsblad* prije svega je usmjeren na liberalno čitateljstvo i to su bile prve novine oslobođene od podjele po stupovima. Cilj redakcije bio je objavljivati kvalitetne novine za visoko i srednje obrazovano stanovništvo. Prve su godine bile teške zbog smanjene prodaje, ali oslobođenjem cjelokupnog društva od stupova, popularnost *NRC Handelsblada* raste jer je stanovništvo u njima prepoznalo novine koje su mu omogućavale formiranje vlastitog mišljenja. Danas *NRC Handelsblad* ima nakladu od 270 000 primjeraka, oko 200 urednika, veliku mrežu inozemnih korespondenata, a one su 1995. bile i prve nizozemske novine aktivne na internetu.⁴⁷

NRC Handelsblad donosi opširne članke u kojima se detaljno govori o nekoj temi. Članci su potkrijepljeni i kada se piše o nekim prošlim događajima koje često spominju i druge novine, *NRC Handelsblad* otkriva detalje i informacije koje se u ostalim novinama ne mogu naći. Što se tiče tema, kao i ostale novine *NRC Handelsblad* dosta piše o inauguraciji kraljice Beatrix, pritom donoseći mnoge i opsežne članke o skvoterima. Pišući o vjenčanju princeze Beatrix i Clausa, autor članka izražava čuđenje što su prosvjedi protiv vjenčanja poprimili tolike razmjere.⁴⁸ Daljnje teme o kojima se često pišu su davanje prisege, moguće demonstracije za vrijeme inauguracije Willema-Alexandera, politička moć kralja i budućnost monarhije. Ima i članaka koji sadrže praktične informacije bitne za dan inauguracije, ali i ti članci su duži od onih

⁴⁷ http://vorige.nrc.nl/krant/article1545099.ece/Korte_geschiedenis_van_%3Cbr%3ENRC_Handelsblad

⁴⁸ *NRC Handelsblad*, "De stenengooiers van 1980", 27.04.2014.

u drugim novinama, opsežniji te obiluju pomno istraženim informacijama. Donose se opširni članci o slučaju Jorge Zorreguieta i o počinitelju koji je bacio svijećnjak na kraljevsku kočiju, no, ti su članci pisani neutralno, bez napada na kraljevsku kuću, iako bi se takvi događaji koji ugrožavaju sigurnost većeg broja ljudi mogli upotrijebiti kao argument protiv monarhije.

I općenito je većina članaka pisana neutralno, bez komentara autora, osim nekoliko kolumni u kojima se kritizira monarhija, ali i ta kritika nije preoštra niti opasna. Tako je primjerice jedan članak ironičan već u naslovu, koji glasi „Upomoć, transparent!“⁴⁹. Ili kasnije: „Upomoć, jedan građanin s različitih mišljenjem!“⁵⁰. Radi se o članku o studentici koja je držala transparent s natpisom: „Ukinimo monarhiju, godina je 2013.!“⁵¹, koju je policija vrlo brzo odvela, a kritizira se prevelika strogoća kada je riječ o izražavanju mišljenja koje je drukčije od mišljenja većine.⁴⁹ Daljnji argumenti protiv monarhije su da je to zaostao institut⁵⁰, da kralj ne plaća sam svoju inauguraciju te da je nasljeđivanje pozicije poglavara države protivno Ustavu.⁵¹

O Beatrix se govori vrlo pozitivno, npr. u članku u kojem se prenose komentari drugih na najavu abdikacije koji su svi puni hvale⁵², a u jednom članku i sa sjetom kada se piše da je 2012. bio posljednji Kraljičin dan. Piše se i o incidentu 2009. koji je mogao ugroziti daljnje održavanje Kraljičinog dana, no, to se nije dogodilo nego je nakon tog događaja, proslava živnula, i to je postao dan na koji se još masovnije slavila vlastita nacionalnost. U članku Beatrix nazivaju ikonom Nizozemske te pišu da je Kraljičin dan „sve više i više postajao njezin rođendan“⁵³, rođendan naše bake.“⁵⁴ Jedan članak donosi analizu monarhije posljednjih nekoliko godina i pogled u budućnost. Institut monarhije još je popularan, ali prema riječima povjesničara Huijsena ne naglašavaju se dovoljno povijesni temelji, zajednička, nacionalna prošlost s kojom je kraljevska kuća povezana, dok povjesničar Kennedy naglašava da su kozmopolitizam i globalizacija opasnost za monarhiju zato što predstavljaju suprotnost u odnosu na nacionalne korijene monarhije. Još uvijek se traži nešto što povezuje, a monarhija pritom igra važnu ulogu.⁵⁵

Kada je riječ o političkoj moći kralja, *NRC Handelsblad* više od ostalih novina donosi članke o tome kako stranke gledaju na moć vladara i koje promjene žele. Tako se navodi da

⁴⁹ NRC Handelsblad, „Help, een spandoek!“, 07.02.2013.

⁵⁰ NRC Handelsblad, „Liever geen koning die 'lekker normaal' is“, 30.04.2013.

⁵¹ NRC Handelsblad, „Nieuw Republikeins Genootschap wil Koningshuis ‘steen voor steen afbreken’“, 17.04.2013.

⁵² NRC Handelsblad, „Tijd voor de nieuwe generatie“, 29.01.2013.

⁵³ Kraljica Beatrix rođena je 31.01.1938., no Kraljičin se dan slavio na rođendan njezine majke Juliane 30.04.

⁵⁴ NRC Handelsblad, „Necrologie van de Koninginnedag“, 2013.

⁵⁵ NRC Handelsblad, „Kwetsbaar koningschap“, 27.04.2013.

opozicija želi da kralj više ne bude dio vlade te da ima samo ceremonijalnu ulogu. Zeleni žele republiku, a stranka SP, koja je također dio opozicije, ipak shvaća i da mnogim Nizozemcima kraljevska kuća puno znači. Piše se da je mnogo toga ograničeno Ustavom, kralj je dio vlade, ali nema moći nego „samo nešto utjecaja“. Willema-Alexandera se uspoređuje s Willemom III. i navodi se kako je u recentnije vrijeme došlo do promjena, ali da mnogi žele daljnje promjene.⁵⁶ Sam Willem-Alexander o moći kralja kaže da bi prihvatio isključivo ceremonijalnu ulogu, ali da i to može biti vrlo sadržajno jer je bitno koje će događaje kralj izabrati da prisustvuje na njima. Pridodaje kako monarhija ide s vremenom, te da i simbol mora imati relevantnost.⁵⁷ Kao argument za monarhiju navodi se i da je Nizozemskoj potreban netko tko ne pripada nijednom stranki.⁵⁸

NRC Handelsblad objavljuje kvalitetne članke s puno detalja, ali o svemu uglavnom piše neutralno ili vrlo pozitivno, dakle, negativni događaji se ne koriste za kritiziranje monarhije. Često se naglašava povijesna utemeljenost monarhije i njezin opstanak se ne dovodi u pitanje, iako se u nekoliko članaka piše o političkoj moći kralja i promjenama po tom pitanju, a prostor se daje i kritičarima. U člancima se uzimaju u obzir mnogi aspekti, što ih doista čini kvalitetnim novinama.

5.3.1.5. *Trouw*

Novine *Trouw* 2013. slavile su 70 godina postojanja. Po prvi su puta kao ilegalne, ortodoksno-protestantske novine izašle 18. veljače 1943. pod nazivom *Oranje-Bode*. Kršćanski korijeni novina još uvijek su prepoznatljivi po velikom broju članaka s filozofskim ili vjerskim temama. Između 2000. i 2007. *Trouw* se borio sa smanjenom nakladom da bi posljednjih godina doživio ponovno veću čitanost. Dolaskom pod okrilje nove izdavačke kuće, *Trouw* je 2009. doživio reorganizaciju.⁵⁹

U novinama *Trouw* uglavnom se mogu pronaći opsežni članci u kojima se iscrpno piše i analizira tema članka. U njima ima podjednako mjesta kritikama monarhiji, ali i hvali i isticanju dobrih strana. Autori članaka detaljno proučavaju činjenice i sagledavaju stvari iz više kutova.

⁵⁶ NRC Handelsblad, „Willem-Alexander, koning zonder macht“, 30.01.2013.

⁵⁷ NRC Handelsblad, „Koning accepteert ceremoniële rol (en andere nieuwtjes uit het interview)“, 17.04.2013.

⁵⁸ NRC Handelsblad, „Republikeinse macht“, 03.04.2013.

⁵⁹ <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1085786/2010/01/23/A1-20-000-keer-Trouw.dhtml>

Mnogo se piše o davanju prisege i o tome kakva je nizozemska monarhija danas. Neki povijesni događaji iz prošlosti manje se spominju nego u drugim novinama pri čemu uglavnom nema dublje analize niti detaljnijih članaka o njima, većinom se spominju sa svrhom uspoređivanja sa sadašnjom situacijom npr. kada je riječ o nazočnosti inauguraciji monarha iz drugih država. Tako jedan članak donosi da kraljica Wilhelmina nije puno važnosti pridavala dolasku drugih monarha na svoju inauguraciju jer je smatrala da je to događaj za nju i nizozemski narod, dok je inauguraciji Willema-Alexandera svjedočilo niz inozemnih gostiju.⁶⁰

Kao i u ostalim novinama, najviše se spominje inauguracija kraljice Beatrix, a nerijetko se piše i o periodu njezinog vladanja. Često se uspoređuje situacija kada je Beatrix došla na vlast sa sadašnjom. Tako se u jednom članku prenose riječi Freda de Graafa, predsjednika nizozemskog Senata, koji smatra kako je društvo drukčije od onog iz 1980., da je ono raznolikije, živi brže i više je usmjereno na svijet te da je konstitucionalna monarhija pratila te promjene u društvu. U istom članku tema su prosvjedi; još prije nekoliko godina situacija je bila drukčija, a sada je na inauguraciji kralja Willema-Alexandera prosvjedovala tek nekolicina ljudi⁶¹, dakle, ponovno se spominju prošli događaji s ciljem usporedbe sa sadašnjošću. U članku također stoji da je kontroverzni političar Geert Wilders također bio pod dojmom nakon inauguracije Willema-Alexandera.⁶² Zanimljivo je da se u jednom članku prenosi mišljenje povjesničara koji smatraju da je inauguracija kakvu je imao Willem I. „izmišljena tradicija“ te da se u zemlji koja nikad nije imala kralja ceremoniji inauguracije pokušalo dati karakteristike prastare tradicije.⁶³ Stampedo na danu sjećanja na sve poginule ne koristi se kao eventualni argument protiv monarhije zbog opasnosti koje takva okupljanja donose sa sobom, nego baš suprotno, ističe se profesionalnost kraljice i ozbiljno shvaćanje obveza jer se Beatrix ubrzo nakon incidenta vratila i ceremonija je nastavljena.⁶⁴

U jednom članku autor postavlja pitanje može li nakon 123 godine na nizozemskom prijestolju ponovno biti muškarac. U članku se prenose riječi sociologa Paula Schabela koji smatra da monarhija, koju u 21. stoljeću nije moguće racionalno objasniti, mora igrati na osjećaje ljudi, a da tu osjećajnu stranu žene mogu bolje potaknuti. Navodi se kako se uloga vladara počela mijenjati promjenom Ustava 1848. te da su kraljice vrlo dobro igrale tu ulogu, uključujući

⁶⁰ Trouw, „Meeste vorstenhuizen aanwezig in Amsterdam“, 29.04.2013.

⁶¹ Trouw, „Koning Willem-Alexander ingehuldigd: 'Ik wil verbinden'“, 30.04.2013.

⁶² ibid.

⁶³ Trouw, „Koning bij de gratie Gods is niets zonder gunst van het volk“, 30.04.2013.

⁶⁴ Trouw, „Een gebeiteld koningschap“, 29.01.2013.

Wilhelminu koja je trebala postati simbol jedinstva nacije, a za jačanje tog jedinstva iskorištena je proslava njezinog rođendana.⁶⁵ U ovom članku, a i u nekoliko drugih, jasno se vidi pomalo skeptičan stav prema budućnosti monarhije, ali i prema njezinoj utemeljenosti. Tako se u jednom članku prenose riječi povjesničara Leupena koji smatra da će se monarhija naći u opasnosti, ako se kralj otuđi od naroda zato što opstanak monarhije uvelike ovisi o volji naroda.⁶⁶

U nekoliko članaka se spominje kako monarhija mora biti bliska narodu i što više demistificirana te da se slika koju Nizozemci imaju o Willemu-Alexanderu zadnjih desetaka godina dosta popravila jer su ga prije smatrali neozbiljnim i nespremnim za krunu, a pozitivnijem doživljaju kralja uvelike je pridonijela Máxima. O vili u Mozambiku piše se kako nije naškodila njihovom ugledu⁶⁷, a i u drugim člancima se o Máximi piše vrlo pozitivno bez obzira prošlost njezinog oca.

U novinama *Trouw* tema članaka vrlo često je politička moć kralja. Tako se u jednom članku daje zanimljiva usporedba kada se piše da je 1789. u Francuskoj kralj u jednom potezu ostao bez glave, a u Nizozemskoj se kralju malo po malo oduzima njegova moć te da još uvijek nema mira kada je riječ o poziciji kralja u čitavom političkom sustavu.⁶⁸ U jednom članku stoji da stanje bez najmanje naznake moći, nego upravo njezina potpuna odsutnost, kako u političkom tako i vojnom, pravnom i vjerskom smislu, u demokratskoj pravnoj državi monarhiji nudi novu perspektivu. Misija Willema-Alexandera – povezivati, predstavljati, ohrabrivati – ide uz takav stav.⁶⁹ O odnosu prema monarhiji u Nizozemskoj prenose se riječi povjesničara Huijsena koji tvrdi da monarhija za Nizozemce stoji za kontinuitet i jedinstvo.⁷⁰ Istraživanja koja je Trouw proveo pokazuju da je podrška monarhiji velika. U članku se navodi kako monarhija uživa povjerenje o kojem političari mogu samo sanjati, a to povjerenje se ne odnosi samo na institut nego i na osobe koje ga predstavljaju, a abdikacija kraljice Beatrix nije izazvala rasprave o budućnosti monarhije.⁷¹ No, ipak je iluzija da će inauguracija Willema-Alexandera za sve biti

⁶⁵ Trouw, „Een man op de troon, kan dat wel?“, 29.01.2013.

⁶⁶ Trouw, „Koning bij de gratie Gods is niets zonder gunst van het volk“, 30.04.2013.

⁶⁷ Trouw, „Met Máxima lijkt Willem-Alexander te zijn ontdooit, met haar durft hij uit de band te springen“, 27.04.2013.

⁶⁸ Trouw, „Ontkoningd, maar nog gezaghebbend?“, 02.02.2013.

⁶⁹ Trouw, „Koning van alle Nederlanders“, 30.04.2013.

⁷⁰ Trouw, „Koning bij de gratie Gods is niets zonder gunst van het volk“, 30.04.2013.

⁷¹ Trouw, „Niets hoeft een feestelijke, historische gebeurtenis vandaag in de weg te staan“, 30.04.2013.

lijepo slavlje⁷², a nekoliko puta se spominju i rasprave o manjoj plaći kralja i kako bi neki građani htjeli da se inauguraciji daje manje prostora u medijima.

U novinama *Trouw* mogu se pronaći kvalitetni i pomno istraženi članci. Neki su novinari pomalo skeptični u odnosu na monarhiju, ali ipak prevladavaju članci koji pozitivno govore o njoj, a može se i pročitati da joj je većina građana naklonjena i da ima pozitivne asocijacije na nju. Novine su usmjerene analizi aktualnih zbivanja i odnosa u društvu, često se prenose stavovi i mišljenja stručnjaka, ako se uzimaju u obzir događaji iz prošlosti, onda su to uglavnom događaji unazad desetak godina. Važna tema je moć kralja, ali na smanjenu se moć ne gleda negativno nego se ističu dobre strane sadašnje pozicije kralja. Monarhija ide s vremenom i u kontekstu nizozemskog društva ima svoje prednosti.

5.3.2. Analiza II. dijela istraživanja

Istraživanje je potvrdilo prvu pretpostavku da svih pet novina uglavnom pišu pozitivno o monarhiji. Dakako, mogu se naći članci koji je kritiziraju, čak i onih koji su sarkastični i skeptični, ali prevladavaju članci koji su blagonakloni instituciji monarhije, a tu se osobito ističu novine *Nederlands Dagblad* jer čitajući ih, dobiva se vrlo pozitivna slika o monarhiji i dojam da njezin opstanak nikako nije upitan. Pretpostavka da se povijesni događaji većinom samo nabrajaju u okviru nekog povijesnog pregleda bez analize njihovog značaja i utjecaja, također je, u manjoj ili većoj mjeri, potvrđena u svim novinama. Nakon najave abdikacije u siječnju u svim se novinama pojavio niz članaka koji daju povijesni pregled i osvrt na godine vladanja kraljice Beatrix. U takvim člancima povijesni događaji koji su navedeni u tablici u prvom dijelu istraživanja većinom se samo nabrajaju. No, osim u novinama *De Telegraaf*, mogu se pronaći članci koji se podrobnije bave tim događajima ili ih uspoređuju sa sadašnjom situacijom. Treća je pretpostavka također potvrđena. Iako bi se niz događaja i afera moglo koristiti kao argument protiv monarhije ili kao sredstvo kojim bi se narušilo njezin ugled, novine gotovo uopće ne pišu na taj način. Baš naprotiv, čak se u nekim člancima staje na stranu članova kraljevske obitelji, a kritizira se npr. političare da nisu poduzeli odgovarajuće mjere. Pretežno pozitivan stav prema monarhiji pokazuje da se ona u Nizozemskoj shvaća kao nešto razumljivo samo po sebi. Čak se

⁷² Trouw, “Leuk feest voor iedereen is illusie“, 29.04.2013.

ponekad dobiva dojam da je njezina pozicija u današnje vrijeme čvršća nego za vrijeme inauguracije kraljice Beatrix jer je tada bilo žustrih prosvjeda, a sada protiv monarhije prosvjeduje tek nekolicina ljudi. Možda bi se u državi koja njeguje tako otvoreno stajalište prema mnogim temama moglo očekivati da se svakodnevno vode rasprave o opravdanosti postojanja monarhije i o njezinoj budućnosti, ali to nije slučaj. Tako npr. *Trouw* pišu da abdikacija kraljice Beatrix nije za sobom povukla raspravu o mogućem ukidanju monarhije. Umjesto toga novine su prepune informacija o pripremama za inauguraciju novog kralja, pri čemu se osjeća i određena doza euforije u iščekivanju tog događaja. Novine često donose članke o političkoj moći kralja, njegovoj ulozi u nizozemskom društvu, zadaćama koje ga čekaju, ali gotovo nitko ne dovodi u pitanje da monarhija i u 21. stoljeću treba nastaviti postojati. Dapače, čak se u nekim člancima može pročitati da je monarhija baš to što Nizozemskoj treba, a smanjena politička moć kralja navodi se kao prednost što predstavlja suprotnost pretpostavki da se to koristi kao argument protiv monarhije, a događaj u Apeldoornu koji je ugrozio sigurnost velikog broja građana, u jednom se članku navodi kao nešto što je ojačalo zajedništvo na dan proslave Kraljičinog dana. Učahurenost monarhije u nizozemsko društvo i njezinu čvrstu ulogu u budućnosti, potvrđuje i činjenica da, iako je 2013. proslavljeno 200 godina monarhije, manje nego očekivano se spominju događaji vezani za njezin nastanak, dakle, ne propituje se njezina utemeljenost. Posljednja pretpostavka koja se odnosi na status pojedinih novina djelomično je potvrđena. Novine *Trouw* i *NRC Handelsblad* koje se smatraju kvalitetnima, člancima u ova tri mjeseca koja su obuhvaćena istraživanjem, potvrđuju taj svoj status. *Volkskrant* donosi kraće članke u odnosu na ove dvoje novine, i više članaka koji se odnose na pripreme i praktične informacije. Zanimljivo je da *Nederlands Dagblad*, koji se ne ubraja u skupinu kvalitetnih nizozemskih novina, donosi vrlo opširne članke, potkrijepljene argumentima i s temeljitom analizom pojedinih odnosa. *De Telegraaf* koje imaju veliko čitateljstvo, barem u svom online izdanju, donose vrlo kratke članke s aktualnim informacijama, ali bez ikakvih analiza i povezivanja prošlih događaja vezanih uz monarhiju sa aktualnima.

6. Zaključak

Nakon analize članaka iz pet najutjecajnijih nizozemskih dnevnih novina te teoretskog pregleda, može se zaključno reći da je nizozemski identitet cjelovit samo kada se Nizozemsku promatra kao simbiozu njezinog naroda i monarhije. Već na početku 20. stoljeća nije više ništa kao prije: žena na vlasti, feministički pokret, gospodarske i društvene promjene. Iako je to bila slučajnost, možda je dolazak žene na vlast bilo upravo ono što je Nizozemskoj tada bilo potrebno jer su žene još više ostvarile jedinstven odnos sa svojim narodom, koji ih je doživljavao kao dio sebe, a ne kao neke apstraktne figure koje uživaju bogatstvo i moć. U vrijeme Drugog svjetskog rata koji je bio tako potresan za nizozemski narod, kraljica tješi i snaži svoj narod. Nadalje, u vremenu snažnih promjena i radikalnih društvenih pokreta, Nizozemska ima kraljicu koju se nikako ne može nazvati tipičnim monarhom. Promatrajući monarhiju, tj. bolje rečeno kraljice koje vladaju Nizozemskom u 20. stoljeću može se zaključiti da monarhija nipošto nije statična, da ona ide s vremenom i prati promjene te osluškujući duh vremena, osnažuje i svoju poziciju u društvu. Društvene promjene utjecale su i na monarhiju, no, pritom je svaki vladar donio nešto svoje, ali se, prateći kako njegov narod „diše“, znao prilagoditi te je njegova uloga bila jačanje jedinstva i osjećaja pripadnosti. Čovječnost i bliskost narodu uvelike su pridonijeli prebrođivanju mnogih kriza i opstanku monarhije jer ih narod nije osuđivao nego je njihove postupke opravdavao ljudskim slabostima. Niz događaja pokazuje i da su političari često bili vrlo naklonjeni monarhiji te su stoga djelovali u njezinu korist. Čak su i oni kraljevi, koji se nisu pokazali kao najbolji državnici, bili popularni jer su bili bliski s narodom, a takav odnos se nastavlja i kroz čitavo 20. stoljeće. Kraljice su bile povezujući faktor između naroda i države, a čini se da tu ulogu igraju i danas. Proslava rođendana kraljice, odnosno kralja i dalje je najpopularnije slavlje u Nizozemskoj, a i u vrijeme smjene vlasti, nije bilo značajnijih kritika i diskusija o opravdanosti postojanja monarhije i njezinom mogućem ukidanju. Čak neki analizirani članci daju naslutiti da je njezina pozicija čvršća nego prije trideset godina, a zasigurno je prednost to što jedan kralj ili kraljica vladaju trideset ili više godina za razliku od, u usporedbi s tim, kratkotrajnih mandata političara. Na monarha se gleda kao na oslonac i neutralnog „igrača“ među političarima te su mu ljudi često naklonjeniji nego političarima. Analiza članaka pokazala je i da u nizozemskih medijima prevladava pozitivan stav prema monarhiji, članci su uglavnom usmjereni na aktualne događaje, a analiza prošlih događaja i preispitivanje opravdanosti i uloge monarhije u drugom je

planu. Dapače, iz članaka se može zaključiti da monarhija igra važnu ulogu u nizozemskom društvu i da je njezin status neupitan. Što se tiče budućnosti, moglo bi se reći da je sve u rukama novog kralja i njegove supruge. Hoće li i oni ići s vremenom i znati pravilno postupiti kao njihovi prethodnici, tek će se pokazati. Odnos liberalnog društva i monarhije, ali i sama nizozemska monarhija sa svojim osobitostima mogu uvijek iznova poslužiti kao povod za neko istraživanje i o tim bi se temama moglo još mnogo toga napisati. Za Nizozemsku su svakako ključne promjene i otvorenost prema tim promjenama, ali i traženje kompromisa, kako s društvenog aspekta, tako i u monarhiji i upravo zbog toga postoji tako dobra interakcija između nizozemskog naroda i monarhije.

7. Bibliografija

7.1. Izvori:

<http://www.nrc.nl/>

<http://www.telegraaf.nl/>

<http://www.trouw.nl/>

<http://www.volkskrant.nl/>

<https://www.nd.nl/>

7.2. Literatura:

Alberts, Jaco (2013): *De Nederlandse Monarchie. 200 jaar Koninkrijk in acht affaires*. Eerste druk. Diemen: Jaco Alberts & Veen Media.

Bank, J.Th.M.; Rooy, P. de (2004): *Wat iedereen móet weten van de vaderlandse geschiedenis. Een canon van het Nederlands verleden*. NRC Handelsblad. Dostupno na: <http://vorige.nrc.nl/redactie/canon/canon.pdf> (23.11.2014.)

Blom et. al. (2007): *Geschiedenis van de Nederlanden*. Četvrto, revidirano izdanje. Baarn: Hbuitgevers.

Buczynski, Alexander (2007): *Nizozemska multikultura*. Matica hrvatska. Hrvatska revija 3. URL: <http://www.matica.hr/hr/347/NIZOZEMSKA%20MULTIKULTURA/> (03.02.2015.)

Cruyningen, Arnout van (2013): *Het Nederlandse Koningshuis. Van Willem I. tot Willem IV*. Utrecht: Uitgeverij Omniboek.

De Telegraaf (2014): *De Telegraaf. Over de Telegraaf pagina*. URL: <http://telegraaf.startpagina.nl/> (13.01.2015.)

Evrengün, Hasan (16.04.2011.): *Op weg naar het einde*. URL: <http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2010-2011/Op-weg-naar-het-einde.html> (01.02.2015.)

Fasseur, Cees (2011): *De gekroonde republiek*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.

Haar, Edwin van den (15.08.2005.): *De geschiedenis van het liberalisme*. URL: <http://www.meervrijheid.nl/?pagina=1271> (03.02.2015.)

Historiek (01.02.2010.): *De Wallen. Amsterdam*. URL: <http://historiek.net/de-wallen-amsterdam/6898/> (01.02.2015.)

Historiek (18.05.2009.): *Abortus in Nederland*. URL: <http://historiek.net/abortus-in-nederland/4642/> (01.02.2015.)

Hrvatska enciklopedija (2013-2014.): Natuknica **Batavska Republika**. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6249> (23.11.2014.)

Hrvatski jezični portal: Natuknica **liberalan**. URL: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search> (03.02.2015.)

InfoNu.nl (2010.-2015.): *De Telegraaf – de grootste krant van Nederland*. URL: <http://mens-en-samenleving.infoanu.nl/communicatie/64990-de-telegraaf-de-grootste-krant-van-nederland.html> (13.01.2015.)

Rümke, Ite (07.08.2002): *Korte geschiedenis van NRC Handelsblad*. URL: http://vorige.nrc.nl/krant/article1545099.ece/Korte_geschiedenis_van_%3Cbr%3ENRC_Handelsblad (15.01.2015.)

Kelava, Marina (14.01.2010.): *O tolerantiji u Nizozemskoj*. URL: <http://www.h-alter.org/vijesti/o-toleranciji-u-nizozemskoj> (01.02.2015.)

Mulder et.al. (2008): *Geschiedenis van Nederland. Van prehistorie tot heden*. Četvrto izdanje, prva naklada. Baarn: HBuitgevers.

Nederlands Dagblad (2015): *Nederlands Dagblad: Christelijk betrokken*. URL: <http://www.nd.nl/pagina/geschiedenis> (15.01.2015.)

Nos (07.05. 2010): *Schreeuwer Dodenherdenking nog vast*. URL: <http://nos.nl/artikel/155825-schreeuwer-dodenherdenking-nog-vast.html> (18.01.2015.)

Ntharua (2011.-2015.): *Drugsbeleid van Nederland*. URL: <http://mens-en-samenleving.infoanu.nl/politiek/75700-drugsbeleid-van-nederland.html> (01.02.2015.)

Opzij (25.06.2010.): *Eerste feministische golf*. URL: <http://www.opzij.nl/nl/artikel/37880/eerste-feministische-golf.html> (31.01.2015.)

Parlement&Politiek: *De koning*. URL: http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvvr/de_koning (18.01.2015.)

Parlement&Politiek: *Historische ontwikkeling kiesstelsels en kiesrecht*. URL: http://www.parlement.com/id/vhnnmt7ltkw9/historische_ontwikkeling_kiesstelsels_en (31.01.2015.)

Platformbuitenkaders: *Ja, ik wil. 10 jaar homohuwelijk*. URL: <http://www.platformbuitenkaders.nl/10jaarhomohuwelijk/HTML/geschiedenis.html> (01.02.2015.)

Prodemos (2012): *Politiek in Nederland. Basisinformatie over democratie en bestuur*. [online] Den Haag: Prodemos.

Schmal, Henk et.al. (1995): *Nederland in de twintigste eeuw*. Utrecht: Stichting Educatieve Omroep Teleac.

Trouw (23.01.2010.): *Al 20.000 keer Trouw*. URL: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1085786/2010/01/23/Al-20-000-keer-Trouw.dhtml> (05.02.2015.)

Van Dale (2008.): Natuknica **gedogen**. *Groot woordenboek Nederlands-Duits. A-M. 1. svezak*. Četvrto izdanje. Prva naklada. Utrecht/ Antwerpen: Van Dale, str. 534.

Volkskrant (11.11.2008): *ARCHIEF - Prins Bernhard lucht zijn hart*. URL: <http://www.volkskrant.nl/binnenland/archief-prins-bernhard-lucht-zijn-hart~a914106/> (18.01.2015.)

Volkskrant (16.01.2012.): *Prins en prinses verkopen villa Mozambique*. URL: <http://www.volkskrant.nl/binnenland/prins-en-prinses-verkopen-villa-mozambique~a3124441/> (18.01.2015.)

Volkskrant (20.11.2002.): *De Geschiedenis van de Volkskrant*. URL: <http://www.volkskrant.nl/binnenland/de-geschiedenis-van-de-volkskrant~a614928/> (13.01.2015.)

Wielenga, Friso (2010) : *Nederland in de twintigste eeuw*. Drugo, revidirano izdanje. Amsterdam: Boom.

8. Prilog

Popis članaka obuhvaćenih istraživanjem

De Telegraaf:

01. *Feesten lijden niet onder inhuldiging*. Utorak, 30. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/binnenland/21526432/ Inhuldiging verstoort feest niet .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/21526432/Inhuldiging_verstoort_feest_niet_.html)

02. *Koning Willem-Alexander ingehuldigd*. Utorak, 30. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21525769/ Koning Willem-Alexander ingehuldigd .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21525769/Koning_Willem-Alexander_ingehuldigd_.html)

03. *Kroon ligt klaar voor inhuldiging*. Utorak, 30. travnja 2013.
URL: [http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21525663/ Kroon ligt klaar voor inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21525663/Kroon_ligt_klaar_voor_inhuldiging_.html)

04. *Tientallen koninklijke gasten bij inhuldiging*. Nedjelja, 28. travnja 2013.
URL: [http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21521324/ Tientallen koninklijke gasten .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21521324/Tientallen_koninklijke_gasten_.html)

05. *Bewoners huis uit om inhuldiging*. Subota, 27. travnja 2013.
URL: [http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21519831/ Bewoners huis uit om inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21519831/Bewoners_huis_uit_om_inhuldiging_.html)

06. *Inhuldiging live via YouTube*. Srijeda, 24. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/digitaal/21508850/ Inhuldiging live via YouTube .html](http://www.telegraaf.nl/digitaal/21508850/Inhuldiging_live_via_YouTube_.html)

07. *De Nieuwe Kerk brengt kinderboek inhuldiging*. Srijeda, 24. travnja 2013
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21508587/ Kinderboek inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21508587/Kinderboek_inhuldiging_.html)

08. *Inhuldiging wijkt weinig af van 1980*. Ponedjeljak, 22. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21502018/ Inhuldiging bijna gelijk met 1980 .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21502018/Inhuldiging_bijna_gelijk_met_1980_.html)

09. *Comité Inhuldiging heeft begrip voor John Ewbank*. Nedjelja, 21. travnja 2013.
URL: [http://www.telegraaf.nl/prive/21498655/ Begrip voor Ewbank .html](http://www.telegraaf.nl/prive/21498655/Begrip_voor_Ewbank_.html)

10. *Extra mobiele zendmasten voor inhuldiging*. Subota, 20. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/digitaal/21497879/ Extra mobiele masten voor 30 4 .html](http://www.telegraaf.nl/digitaal/21497879/Extra_mobiele_masten_voor_30_4_.html)

11. *Twee speciale postzegels rond de inhuldiging*. Petak, 19. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21496835/ Speciale zegels inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21496835/Speciale_zegels_inhuldiging_.html)

12. *Belager Gouden Koets vast tijdens inhuldiging*. Petak, 19. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21495703/ Belager Gouden Koets vast .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21495703/Belager_Gouden_Koets_vast_.html)
-
13. *Inhuldiging megaklus voor NOS*. Četvrtak, 18. travnja, 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21490383/ Inhuldiging megaklus voor NOS .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21490383/Inhuldiging_megaklus_voor_NOS_.html)
-
14. *Speciale wandelingen rond inhuldiging*. Srijeda, 17. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21487202/ Speciale wandelingen rond inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21487202/Speciale_wandelingen_rond_inhuldiging_.html)
-
15. *Europese troonopvolgers bij inhuldiging*. Utorak, 16. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21483462/ Troonopvolgers bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21483462/Troonopvolgers_bij_inhuldiging_.html)
-
16. *'Zeker protesten inhuldiging op Dam'*. Ponedjeljak, 15. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21480542/ Zeker protest inhuldiging op Dam .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21480542/Zeker_protest_inhuldiging_op_Dam_.html)
-
17. *Sylvie van der Vaart verslaat inhuldiging voor Duitse tv*. Petak, 12. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/prive/21474998/ Sylvie verslaat inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/prive/21474998/Sylvie_verslaat_inhuldiging_.html)
-
18. *Urker Oranjevoorman niet naar inhuldiging*. Petak, 12. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21470744/ Oranjefan Urk blijft thuis .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21470744/Oranjefan_Urk_blijft_thuis_.html)
-
19. *10.000 agenten voor inhuldiging in Amsterdam*. Četvrtak, 11. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21469565/ Politiemacht voor inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21469565/Politiemacht_voor_inhuldiging_.html)
-
20. *Maatregelen bij hotels gasten inhuldiging*. Četvrtak, 11. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21469317/ Maatregelen bij hotels gasten .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21469317/Maatregelen_bij_hotels_gasten_.html)
-
21. *Kroonprins en premier bespreken inhuldiging*. Srijeda, 10. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21465996/ Kroonprins spreekt premier .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21465996/Kroonprins_spreekt_premier_.html)
-
22. *Hotels rond inhuldiging worden steeds duurder*. Petak, 05. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21452934/ Hotels worden steeds duurder .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21452934/Hotels_worden_steeds_duurder_.html)
-
23. *Lepeltjesleveranciers druk door inhuldiging*. Četvrtak, 04. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/uitwinkelen/21448610/ Lepeltjesleveranciers druk door inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/uitwinkelen/21448610/Lepeltjesleveranciers_druk_door_inhuldiging_.html)
-
24. *Basisschoolkinderen bij inhuldiging koning*. Srijeda, 03. travnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21445909/ 30 kinderen bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21445909/30_kinderen_bij_inhuldiging_.html)
-
25. *Willem-Alexander betreft Koningin bij inhuldiging*. Petak, 29. ožujka 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21433945/ Willem-Alexander betreft Koningin bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21433945/Willem-Alexander_betrekt_Koningin_bij_inhuldiging_.html)

-
26. *Blazers en kinderkoor bij inhuldiging*. Četvrtak, 28. ožujka 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21429693/ Blazers en koor bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21429693/Blazers_en_koor_bij_inhuldiging_.html)
-
27. *Massale mediabelangstelling voor inhuldiging*. Utorak, 26. ožujka 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21422310/ 1100 reporters bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21422310/1100_reporters_bij_inhuldiging_.html)
-
28. *Oranje strik officieel logo inhuldiging*. Ponedjeljak, 04. ožujka 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/binnenland/21352080/ Strik wordt logo inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/21352080/Strik_wordt_logo_inhuldiging_.html)
-
29. *Vragen raad A'dam over kosten inhuldiging*. Četvrtak, 28. veljače 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/binnenland/21341406/ Vragen over kosten inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/21341406/Vragen_over_kosten_inhuldiging_.html)
-
30. *Inhuldiging kost Amsterdam 7 miljoen euro*. Srijeda, 27. veljače 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/binnenland/21335219/ Inhuldiging kost 7 miljoen .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/21335219/Inhuldiging_kost_7_miljoen_.html)
-
31. *Botenparade op IJ tijdens inhuldiging*. Utorak, 26. veljače 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/vaarkrant/21329352/ Botenparade op IJ tijdens inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/vaarkrant/21329352/Botenparade_op_IJ_tijdens_inhuldiging_.html)
-
32. *Nederland moet inhuldiging samen vieren*. Ponedjeljak, 25. veljače 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21324226/ Koningslied en -spelen .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21324226/Koningslied_en_-spelen_.html)
-
33. *Burgers melden zich voor inhuldiging*. Srijeda, 13. veljače 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21294254/ Burgers melden zich .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21294254/Burgers_melden_zich_.html)
-
34. *Honderden burgers welkom bij inhuldiging*. Srijeda, 13. veljače 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21291833/ Burgers bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21291833/Burgers_bij_inhuldiging_.html)
-
35. *'Geen beurshandel op Damrak bij inhuldiging'*. Četvrtak, 31. siječnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/21259801/ Geen beurshandel op Damrak bij inhuldiging .html](http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/21259801/Geen_beurshandel_op_Damrak_bij_inhuldiging_.html)
-
36. *'Inhuldiging stimulans voor de economie'*. Srijeda, 30. siječnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/21257150/ Inhuldiging stimulans voor de economie .html](http://www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/21257150/Inhuldiging_stimulans_voor_de_economie_.html)
-
37. *Ook eed voor Kamerleden bij inhuldiging*. Utorak, 29. siječnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/binnenland/21253978/ Ook eed voor Kamerleden .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/21253978/Ook_ee_d_voor_Kamerleden_.html)
-
38. *Familie Maxima niet bij inhuldiging*. Ponedjeljak, 28. siječnja 2013. URL:
[http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21252649/ Inhuldiging zonder familie Maxima .html](http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21252649/Inhuldiging_zonder_familie_Maxima_.html)
-

39. *Máxima wordt na inhuldiging koningin*. Ponedjeljak, 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21252610/ Maxima wordt koningin .html>
-
40. *Integrale tekst toespraak Willem-Alexander*. Utorak, 30. travnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21525980/ Integrale tekst toespraak Koning .html>
-
41. *Koning Willem-Alexander ingehuldigd*. Utorak, 30. travnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21525769/ Koning Willem-Alexander ingehuldigd .html>
-
42. *Lat ligt hoog voor koning Willem-Alexander*. Nedjelja, 28. travnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21520723/ Lat hoog voor koning .html>
-
43. *Willem-Alexander: Koning voor de samenleving*. Srijeda, 17. travnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21488409/ Willem-Alexander Koning voor de samenleving .html>
-
44. *Willem-Alexander samen met Beatrix op 2-euro*. Srijeda, 06. veljače 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/binnenland/21272787/ 2-euro munt troonswisseling .html>
-
45. *Willem-Alexander steeds vaker op pad*. Srijeda, 30. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21258401/ Prins steeds vaker op pad .html>
-
46. *Willem-Alexander hoeft niet te vrezen*. Srijeda, 30. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21255744/ Kroonprins hoeft niet te vrezen .html>
-
47. *Koninklijke standaard voor Willem-Alexander*. Utorak, 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21255017/ Standaard voor Koning .html>
-
48. *Willem-Alexander wordt moderne koning*. Ponedjeljak, 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/binnenland/21252915/ Willem-Alexander moderne koning .html>
-
49. *Sinds 1890 geen koning meer*. Ponedjeljak, 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21252532/ Sinds 1890 geen koning meer .html>
-
50. *Willem-Alexander 30 april ingehuldigd*. Ponedjeljak, 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.telegraaf.nl/troonsafstand-beatrix/21252457/ Inhuldiging op 30 april .html>
-

Volkskrant

01. *Vier Kamerleden GroenLinks leggen 30 april eed niet af.* 28. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/politiek/vier-kamerleden-groenlinks-leggen-30-april-ee-d-niet-af~a3417128/>

02. *Rutte over 30 april: het kost 5 miljoen en er komen 1098 journalisten.* 26. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/rutte-over-30-april-het-kost-5-miljoen-en-er-komen-1098-journalisten~a3415604/>

03. *Duizenden willen inhuldiging bijwonen.* 25. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/duizenden-willen-inhuldiging-bijwonen~a3414920/>

04. *De koningsmantel van Willem-Alexander: een slechte kopie met 'C&A-bont'.* 18. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/de-koningsmantel-van-willem-alexander-een-slechte-kopie-met-ca-bont~a3411105/>

05. *Gratis cursus troonswisseling.* 12. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/gratis-cursus-troonswisseling~a3408009/>

06. *Wit strikje tegen de monarchie.* 8. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/wit-strikje-tegen-de-monarchie~a3405713/>

07. *Prins Willem-Alexander neemt ontslag bij marine.* 7. ožujka, 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/prins-willem-alexander-neemt-ontslag-bij-marine~a3405335/>

08. *'Op 30 april wil men een kanteling forceren in de crisistemming in Nederland'.* 04. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/op-30-april-wil-men-een-kanteling-forceren-in-de-crisistemming-in-nederland~a3403665/>

09. *Motto 30 april: droom en inspiratie.* 26. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/motto-30-april-droom-en-inspiratie~a3399991/>

10. *Inhuldigingsverklaring levert geen extra verplichtingen op.* 22. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/inhuldigingsverklaring-levert-geen-extra-verplichtingen-op~a3397979/>

11. *'De Grondwet zegt niets over eed aan de Koning'.* 10. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/de-grondwet-zegt-niets-over-ee-d-aan-de-koning~a3394637/>

12. *Experts: Máxima te snel koningin genoemd.* 15. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/leven/experts-maxima-te-snel-koningin-genoemd~a3394544/>

13. *GroenLinks: 'Demonstratie antimonarchisten op Koningsplein'*. 13. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/groenlinks-demonstratie-antimonarchisten-op-koningsplein~a3393167/>

14. *Aftreden van koningin Beatrix*. 02. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/aftreden-van-koningin-beatrix~a3387116/>

15. *'De republiek van 1980 is nu loyale oranjeklant'*. 01. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/de-republiek-van-1980-is-nu-loyale-oranjeklant~a3386916/>

16. *De Speld: 'Volop speculaties over troonsafstand Willem-Alexander'*. 31. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/de-speld-volop-speculaties-over-troonsafstand-willem-alexander~a3386125/>

17. *Willem-Alexander bezocht sinds 2005 steeds vaker officiële gelegenheden*. 30. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/willem-alexander-bezocht-sinds-2005-steeds-vaker-officiele-gelegenheden~a3385806/>

18. *Nieuwe koning heeft aan het hof al operaties in gang gezet*. 30. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/nieuwe-koning-heeft-aan-het-hof-al-operaties-in-gang-gezet~a3385540/>

19. *Studente Joanna roept op tot protest op 30 april*. 05. veljače 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/studente-joanna-roept-op-tot-protest-op-30-april~a3388796/>

20. *Nederland bereidt zich voor op komst koning*. 29. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-abdicatie-koningin-beatrix/nederland-bereidt-zich-voor-op-komst-koning~a3385118/>

21. *Ook eed voor Kamerleden bij inhuldiging*. 29. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/ook-ee-voor-kamerleden-bij-inhuldiging~a3384907/>

22. *Sympathiek door het lot*. 29. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/sympathiek-door-het-lot~a3384700/>

23. *Máxima weet wat haar te wachten staat*. 29. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/maxima-weet-wat-haar-te-wachten-staat~a3384689/>

24. *Waarom wordt Willem-Alexander niet gekroond? - en vier andere vragen*. 28. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/waarom-wordt-willem-alexander-niet-gekreond-en-vier-andere-vragen~a3361690/>

25. *Video's: het koningschap van Beatrix in beeld*. 28. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/videos-het-koningschap-van-beatrix-in-beeld~a3384468/>

26. *Koningin Beatrix doet afstand van de troon*. 28. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/koningin-beatrix-doet-afstand-van-de-troon~a3361696/>

27. *Katholieken vieren het wél*. 16. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/katholieken-vieren-het-wel~a3426408/>

28. *'Drie essentiële vragen aan Willem-Alexander tijdens het kroningsinterview'*. 12. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/drie-essentiele-vragen-aan-willem-alexander-tijdens-het-kroningsinterview~a3424307/>

29. *Afleggen van huldigingseed is een wettelijke ambtsplicht*. 10. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/afleggen-van-huldigingseed-is-een-wettelijke-ambtsplicht~a3423120/>

30. *Circus Oranje*. 05. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/circus-oranje~a3420494/>

31. *Willem-Alexander heeft aan de W van Wilhelmina niet genoeg*. 03. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/willem-alexander-heeft-aan-de-w-van-wilhelmina-niet-genoeneg~a3419222/>

32. *Gejubel over Oranje snel geneutraliseerd*. 20. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/gejubel-over-oranje-snel-geneutraliseerd~a3428749/>

33. *Republikeinen willen ook op de Dam demonstreren*. 20. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/republikeinen-willen-ook-op-de-dam-demonstreren~a3429190/>

34. *Wel komen, niet zweren is de chique oplossing*. 22. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/wel-komen-niet-zweren-is-de-chique-oplossing~a3429531/>

35. *Wat moet dit volk nog meer in grote saamhorigheid doen?*. 23. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/wat-moet-dit-volk-nog-meer-in-grote-saamhorigheid-doen~a3430097/>

36. *Onzekerheid baart wantrouwen*. 25. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/onzekerheid-baart-wantrouwen~a3431388/>

37. *Onze verslaggever in de Nieuwe Kerk: 'Hij straalde uit: ik ben er klaar voor'*. 30. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/13164/Inhuldiging-Willem-Alexander/article/detail/3434234/2013/04/30/Onze-verslaggever-in-de-Nieuwe-Kerk-Hij-straalde-uit-ik-ben-er-klaar-voor.dhtml>

38. *'Geen signalen voor krakersrellen zoals bij inhuldiging Beatrix'*. 26. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/geen-signalen-voor-krakersrellen-zoals-bij-inhuldiging-beatrix~a3432220/>

39. *Ontspannen Willem-Alexander klaar om 'symbool' te worden*. 17. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/dossier-inhuldiging-willem-alexander/ontspannen-willem-alexander-klaar-om-symbool-te-worden~a3427505/>

40. *'Drie essentiële vragen aan Willem-Alexander tijdens het kroningsinterview'*. 12. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/6178/Thomas-von-der-Dunk/article/detail/3424307/2013/04/12/Drie-essentielle-vragen-aan-Willem-Alexander-tijdens-het-kroningsinterview.dhtml>

41. *Programma rond de troonwisseling krijgt vorm*. 19. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/12364/Abdicatie-koningin-Beatrix/article/detail/3411813/2013/03/19/Programma-rond-de-troonwisseling-krijgt-vorm.dhtml>

42. *Geen staatshoofden bij inhuldiging koning*. 04. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/12364/Abdicatie-koningin-Beatrix/article/detail/3403708/2013/03/04/Geen-staatshoofden-bij-inhuldiging-koning.dhtml>

43. *'Het is 2013. Hoog tijd om eens op te houden met de monarchie'*. 05. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3420455/2013/04/05/Het-is-2013-Hoog-tijd-om-eens-op-te-houden-met-de-monarchie.dhtml>

44. *Beatrix maakte volgens Rutte 'indruk door haar hartelijkheid'*. 29. siječnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/12364/Abdicatie-koningin-Beatrix/article/detail/3384917/2013/01/29/Beatrix-maakte-volgens-Rutte-indruk-door-haar-hartelijkheid.dhtml>

45. *'Op 30 april wil men een kanteling forceren in de crisisstemming in Nederland'*. 04. ožujka 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/6484/Rene-Cuperus/article/detail/3403665/2013/03/04/Op-30-april-wil-men-een-kanteling-forceren-in-de-crisisstemming-in-Nederland.dhtml>

46. *Willem-Alexander koning, Beatrix doet afstand*. 30. travnja 2013. URL: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/13164/Inhuldiging-Willem-Alexander/article/detail/3434081/2013/04/30/Willem-Alexander-koning-Beatrix-doet-afstand.dhtml>

47. *Willem-Alexander: Koning draagt ook eigen verantwoordelijkheid*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/13164/Inhuldiging-Willem-Alexander/article/detail/3434206/2013/04/30/Willem-Alexander-Koning-draagt-ook-eigen-verantwoordelijkheid.dhtml>

48. *'De koning mag zich nu niet eens verdedigen tegen leugens'*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/13164/Inhuldiging-Willem-Alexander/article/detail/3433578/2013/04/30/De-koning-mag-zich-nu-niet-eens-verdedigen-tegen-leugens.dhtml>

49. *Willem-Alexander en Beatrix op 2-euro munt*. 06. veljače 2013. URL:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/12364/Abdicatie-koningin-Beatrix/article/detail/3389559/2013/02/06/Willem-Alexander-en-Beatrix-op-2-euro-munt.dhtml>

50. *Jubelende verslaggever op de Dam: 'Het applaus duurde en duurde maar'*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/13164/Inhuldiging-Willem-Alexander/article/detail/3434267/2013/04/30/Jubelende-verslaggever-op-de-Dam-Het-applaus-duurde-en-duurde-maar.dhtml>

Nederlands dagblad

01. *Duizenden vieren inhuldiging op Curaçao*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/duizenden-vieren-inhuldiging-op-curacao>

02. *Feestgedruis in Suriname voor Willem-Alexander*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/feestgedruis-in-suriname-voor-willem-alexander>

03. *Koning van een nieuwe generatie*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/koning-van-een-nieuwe-generatie>

04. *Geslachten zullen komen*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/geslachten-zullen-komen>

05. *Koning Willem-Alexander in kerk*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/koning-willem-alexander-in-kerk>

06. *België feliciteert Willem-Alexander en Máxima*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/belgie-feliciteert-willem-alexander-en-maxima>

07. *Inhuldiging is er om macht koning te begrenzen*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/inhuldiging-dient-om-macht-nieuwe-koning-te-begren>

08. *Afscheid van Beatrix*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/afscheid-van-beatrix>

09. *Toespraak van koningin op 29 april 2013*. 29. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/29/toespraak-van-koningin-op-29-april-2013>

10. *Geen inhuldiging zonder 'quaestie'*. 27. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/29/geen-inhuldiging-zonder-quaestie>

11. *Tussen de oranjeborden*. 27. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/29/tussen-de-oranjeborden>

12. *Beatrix liet zich de koninklijke mond niet snoeren*. 26 travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/26/beatrix-liet-zich-de-koninklijke-mond-niet-snoeren>

13. *SGP innig met Oranje, maar niet iedereen is blij*. 25. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/25/sgp-in-oranje-stemming-maar-niet-iedereen-is-blij>

14. *Van der Laan tegen monarchie*. 25. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/25/van-der-laan-tegen-monarchie>

15. *Nederlanders willen 30 april houden*. 25. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/25/nederlanders-willen-30-april-houden>

16. *'Troonswisseling kost 50 miljoen'*. 24. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/24/-troonswisseling-kost-50-miljoen>

17. *Wikken en wegen op 30 april*. 24. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/24/wikken-en-wegen-op-30-april>

18. *Ambassades vieren troonswisseling*. 23. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/23/ambassades-vieren-troonswisseling>

19. *Kroonprins vindt functie voorrecht*. 23. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/23/kroonprins-vindt-functie-voorrecht>

20. *Willem-Alexander wil een dienend koning worden*. 17. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/17/willem-alexander-wil-een-dienend-koning-worden>

21. *Twee demonstraties rond inhuldiging*. 11. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/11/twee-demonstraties-rond-inhuldiging>
-
22. *Trouw aan de koning*. 11. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/11/trouw-aan-de-koning>
-
23. *Gehoorzaam op 30 april de wet*. 04. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/04/gehoorzaam-op-30-april-de-wet>
-
24. *Pien Zaaijer, stille kracht achter koninklijk paar*. 01. travnja 2013. URL:
<http://www.nd.nl/artikelen/2013/maart/30/pien-zaaijer-stille-kracht-achter-koninklijk-paar>
-
25. *Maar, over de andere kant van de feiten*. 25. ožujka 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/maart/25/maarover-de-andere-kant-van-de-feiten>
-
26. *PvdD zweert geen trouw aan koning*. 19. ožujka 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/maart/19/pvdd-zweert-geen-trouw-aan-koning>
-
27. *Eed aan koning bindt Kamerleden niet*. 13. ožujka 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/maart/13/eed-aan-koning-bindt-kamerleden-niet>
-
28. *Eed van trouw waardevol, al heeft het geen rechtsgevolg*. 29. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/28/eed-van-trouw-waardevol-al-heeft-het-geen-rechtsge>
-
29. *‘Wie het goed wil zien, blijft thuis’*. 28. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/28/-wie-het-goed-wil-zien-blijft-thuis>
-
30. *Meedromen met de Koning*. 26. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/26/meedromen-met-de-koning>
-
31. *Eed afleggen bij nieuwe koning zinvol*. 25. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/25/eed-afleggen-bij-nieuwe-koning-zinvol446423>
-
32. *Meer dan vriendelijkheid en hoofddeksels*. 19. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/19/meer-dan-vriendelijkheid-en-hoofddeksels>
-
33. *Horeca wijkt voor veiligheid op Dam*. 18. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/18/horeca-wijkt-voor-veiligheid-op-dam>
-
34. *Hoe word ik uitgenodigd voor de inhuldiging?* 14. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/14/hoe-word-ik-uitgenodigd-voor-de-inhuldiging>
-

-
35. *Christelijke inhuldiging ligt in de lijn der dingen*. 13. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/13/christelijke-inhuldiging-ligt-in-de-lijn-der-dinge>
-
36. *Landgenoten!* 02. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/04/landgenoten>
-
37. *Non-fictie: Beelden en indrukken van Beatrix*. 01. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/01/non-fictie-beelden-en-indrukken-van-beatrix>
-
38. *Beatrix' levensverhaal is het verhaal van Nederland*. 31. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/31/beatrix-levensverhaal-is-het-verhaal-van-nederland>
-
39. *Erfopvolging is weldadig symbool*. 30. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/30/erfopvolging-is-weldadig-symbool>
-
40. *Nieuw hof voor nieuwe koning*. 30. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/30/nieuw-hof-voor-nieuwe-koning>
-
41. *Ook standaard en wapen naar koning*. 29. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/29/ook-standaard-en-wapen-naar-koning>
-
42. *Rutte voelt niets voor discussie over monarchie*. 29. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/29/rutte-voelt-niets-voor-discussie-over-monarchie>
-
43. *Beatrix, koningin der Nederlanden - 1980-2013*. 28. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/28/beatrix-koningin-der-nederlanden-1980-2013>
-
44. *Willem-Alexander zoekt continuïteit en stabiliteit*. 28. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/28/willem-alexander-zoekt-continuïteit-en-stabiliteit>
-
45. *Ouder en kind, en tussen hen in de troon*. 28. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/28/ouder-en-kind-en-tussen-hen-in-de-troon>
-
46. *Beatrix volgens wie haar meemaakten*. 28. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/28/beatrix-volgens-wie-haar-meemaakten>
-
47. *Eerste koning sinds 1890*. 28. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/28/eerste-koning-sinds-1890>
-
48. *De Graaf ziet nieuw tijdperk*. 30. travnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/april/30/de-graaf-ziet-nieuw-tijdperk>
-

49. *Amsterdam: 30 april 'onvergetelijk'*. 28. siječnja 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/januari/28/amsterdam-30-april-onvergetelijk>

50. *'Koninginnetitel Máxima te vroeg'*. 15. veljače 2013. URL:
<https://www.nd.nl/artikelen/2013/februari/15/-koninginnetitel-maxima-te-vroeg>

NRC Handelsblad

01. *Rutte: wel een feest, geen nationaal geschenk - koningspaar daarna op tournee*. 29. siječanj 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/29/kabinet-richt-een-nationaal-comite-op-en-een-commissie-voor-de-troonsopvolging/>

02. *Juliana twijfelde aan kunde kroonprins*. 30. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/januari/30/juliana-twijfelde-aan-kunde-kroonprins-1203235>

03. *Máxima wordt koningin, Beatrix na abdicatie prinses*. 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/28/maxima-wordt-koningin-beatrix-na-abdicatie-prinses/>

04. *Wat gaat er veranderen na 30 april? Alle feiten op een rij*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/29/alle-feiten-op-een-rij-inhuldiging-koningsdag-en-nieuwe-postzegels/>

05. *Eerste Kamerleden en ministers zijn lovend over Beatrix*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/29/eerste-kamerleden-en-ministers-spreken-lovende-woorden-over-beatrix/>

06. *Opnieuw Nederlandse aangifte tegen Jorge Zorreguieta*. 31. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/31/vandaag-wordt-opnieuw-nederlandse-aangifte-tegen-zorreguieta-gedaan/>

07. *Rutte: 'Onze koningin groeide uit tot icoon van Nederland'*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/next/van/2013/januari/29/rutte-onze-koningin-groeide-uit-tot-icoon-van-nederland-12609547>

08. *Tijd voor de nieuwe generatie*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/januari/29/tijd-voor-de-nieuwe-generatie-1201916>

09. *Koningin Beatrix doet afstand van troon - 'moment onverwacht'*. 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/28/koningin-beatrix-doet-afstand-van-troon/>

10. *Chique, onbereikbare oma*. 29. siječnja 2013.

<http://www.nrc.nl/renske/2013/01/29/chique-onbereikbare-oma/>

11. *Rutte: Beatrix icoon van Nederland - politici vol lof over koningin*. 28. siječnja 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/28/rutte-beatrix-icoon-van-nederland-kamervoorzitters-uiten-dank/>

12. *Willem-Alexander, koning zonder macht*. 30. siječnja 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/januari/30/willem-alexander-koning-zonder-macht-1203234>

13. *Brieven over de aanstaande troonswisseling*. 31. siječnja 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/januari/31/brieven-over-de-aanstaande-troonswisseling-12610921>

14. *'Inhuldigingsfeest kost Amsterdam meer dan Van der Laan begroot'*. 28. siječnja 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/02/28/inhuldigingsfeest-kost-amsterdam-meer-dan-van-der-laan-begroot/>

15. *Deskundigen in NRC: Máxima kreeg te snel titel 'koningin'*. 15. veljače 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/02/15/deskundigen-in-nrc-maxima-kreeg-te-snel-titel-koningin/>

16. *Als Willem-Alexander koning is, krijgt hij een boek met 'toekomstdromen'*. 25. veljače 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/02/25/als-willem-alexander-koning-is-krijgt-elk-huishouden-een-boek-met-toekomstdromen/>

17. *SP'ers: eed afleggen is overbodig*. 15. veljače 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/februari/15/spers-ee-dafleggen-is-overbodig-12617998>

18. *Hoe het land er een koningin bij kreeg*. 15. veljače 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/februari/15/ho-e-het-land-er-een-koningin-bij-kreeg-1209191>

19. *Beatrix' erfenis*. 29. siječnja 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/januari/29/beatrix-erfenis-12609939>

20. *Hr.Ms. wordt Zr.Ms.*. 29. siječnja 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/januari/29/hrms-wordt-zrms-1201925>

21. *Help, een spandoek!* 07. veljače 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/februari/07/help-een-spandoek-1202390>

22. *Eén natie rond Oranje*. 26. veljače 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/februari/26/een-natie-rond-oranje-1211976>

23. *Oranje strik is het logo van de troonswisseling*. 04. ožujka 2013. URL:

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/03/04/oranje-strik-is-het-logo-van-de-troonswisseling/>

-
24. *Een overbodige eed*. 05. ožujka 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/maart/05/een-overbodige-eed-1214081>
-
25. *Inhuldiging kort*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/30/inhuldiging-kort-1242987>
-
26. *Willem-Alexander na inhuldiging langs provincies - programma bekend*. 04. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/04/04/willem-alexander-na-kroning-op-provinciebezoek-dit-is-het-programma/>
-
27. *Krakers hadden geheim wapen bij rellen van 30 april 1980: een stoorzender*. 19. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/04/19/krakers-hadden-geheim-wapen-bij-rellen-van-30-april-1980-een-stoorzender/>
-
28. *Koning accepteert ceremoniële rol (en andere nieuwtjes uit het interview)*. 17. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/04/17/willem-alexander-al-een-jaar-op-de-hoogte/>
-
29. *Willem wordt nerveus*. 26. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/26/willem-wordt-nerveus-1241403>
-
30. *Voor Willem maakt ze een uitzondering*. 19. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/next/van/2013/april/19/voor-willem-maakt-ze-een-uitzondering-12645501>
-
31. *Liever geen koning die 'lekker normaal' is*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/30/liever-geen-koning-die-lekker-normaal-is-12650535>
-
32. *Op de Dam liepen ze al met karabijnen in de aanslag*. 19. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/19/op-de-dam-liepen-ze-al-met-karabijnen-in-de-aanslag-1238144>
-
33. *Republikeinse macht*. 03. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/03/republikeinse-macht-1229313>
-
34. *Zijn ze nu wel of niet leuk?* 19. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/19/zijn-ze-nu-wel-of-niet-leuk-1234561>
-
35. *De stenengooiers van 1980*. 27. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/27/de-stenengooiers-van-1980-1236242>
-
36. *Kabinet, maak vandaag een gebaar*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/next/van/2013/april/30/kabinet-maak-vandaag-een-gebaar-12650289>
-

-
37. *'Hype' rond Oranjes wekt verzet*. 09. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/09/hype-rond-oranjes-wekt-verzet-1234265>
-
38. *Zestien Kamerleden leggen op 30 april geen eed of belofte af*. 07. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/04/07/zestien-kamerleden-leggen-op-30-april-geen-ee-of-belofte-af/>
-
39. *In 1817 was er ook al gedonder*. 22. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/22/in-1817-was-er-ook-al-gedonder-1238850>
-
40. *Nieuw Republikeins Genootschap wil Koningshuis 'steen voor steen afbreken'*. 17. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/stevendejong/2013/04/17/nieuw-republikeins-genootschap-wil-koningshuis-steen-voor-steen-afbreken/>
-
41. *Trouw zweren aan rechten van koning: eed Kamerleden is uniek en omstreden*. 24. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/troonswisseling/2013/04/24/trouw-zweren-aan-rechten-van-koning-ee-kamerleden-is-uniek-en-omstreden/>
-
42. *Waxinelichtwerper zit tijdens inhuldiging vast. Vier vragen over Erwin L*. 26. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/troonswisseling/2013/04/26/waxinelichtwerper-zit-tijdens-inhuldiging-vast-vier-vragen-over-erwin-l/>
-
43. *Necrologie van de Koninginnedag*. URL: <http://www.nrc.nl/troonswisseling/necro/>
-
44. *Beatrix toont in strakke afscheidsspeech afkeer van ceremonieel koningschap*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/30/beatrix-toont-in-strakke-afscheidsspeech-afkeer-van-1242782>
-
45. *Zijn we gewoon niet boos genoeg?* 16. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/16/zijn-we-gewoon-niet-boos-genoeg-1234583>
-
46. *Kwetsbaar koningschap*. 27. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/27/kwetsbaar-koningschap-1231431>
-
47. *Een emotioneel geheim*. 27. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/27/een-emotioneel-geheim-1236329>
-
48. *Het lange decennium*. 26. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/26/het-lange-decennium-1237129?status=ja-betaald>
-
49. *Het kind als nieuwsproduct*. 26. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/next/van/2013/april/26/het-kind-als-nieuwsproduct-12648581>
-

50. *dertig vier dertien*. 25. travnja 2013. URL:
<http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2013/april/25/dertig-vier-dertien-12648384>

Trouw

01. *Lees de toespraak van de koning hier terug*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/13209/Troonswisseling/article/detail/3434211/2013/04/30/Lees-de-toespraak-van-de-koning-hier-terug.dhtml>

02. *Koning Willem-Alexander ingehuldigd: 'Ik wil verbinden'*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/13209/Troonswisseling/article/detail/3434178/2013/04/30/Koning-Willem-Alexander-ingehuldigd-Ik-wil-verbinden.dhtml>

03. *Regalia*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/13209/Troonswisseling/article/detail/3434138/2013/04/30/Regalia.dhtml>

04. *Koning bij de gratie Gods is niets zonder gunst van het volk*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3434062/2013/04/30/Koning-bij-de-gratie-Gods-is-niets-zonder-gunst-van-het-volk.dhtml>

05. *Willem-Alexander koning, Beatrix doet afstand*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3434081/2013/04/30/Willem-Alexander-koning-Beatrix-doet-afstand.dhtml>

06. *'Feest taboe voor Surinaamse ambtenaren'*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3434031/2013/04/30/Feest-taboe-voor-Surinaamse-ambtenaren.dhtml>

07. *Koning van alle Nederlanders*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3434018/2013/04/30/Koning-van-alle-Nederlanders.dhtml>

08. *Niets hoeft een feestelijke, historische gebeurtenis vandaag in de weg te staan*. 30. travnja 2013. URL: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3433984/2013/04/30/Niets-hoeft-een-feestelijke-historische-gebeurtenis-vandaag-in-de-weg-te-staan.dhtml>

09. *Weigerpolitici nopen tot tekstwijziging kerk*. 29. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433779/2013/04/29/Weigerpolitici-nopen-tot-tekstwijziging-kerk.dhtml>

10. *Integrale tekst afscheidsrede koningin*. 29. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433783/2013/04/29/Integrale-tekst-afschheidsrede-koningin.dhtml>

11. *Meeste vorstenhuizen aanwezig in Amsterdam*. 29. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433684/2013/04/29/Meeste-vorstenhuizen-aanwezig-in-Amsterdam.dhtml>

12. *Leuk feest voor iedereen is illusie*. 29. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433263/2013/04/29/Leuk-feest-voor-iedereen-is-illusie.dhtml>

13. *Tientallen koninklijke gasten bij inhuldiging*. 28. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433221/2013/04/28/Tientallen-koninklijke-gasten-bij-inhuldiging.dhtml>

14. *Amalia weet wat haar te wachten staat*. 28. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433147/2013/04/28/Amalia-weet-wat-haar-te-wachten-staat.dhtml>

15. *Lat ligt hoog voor koning Willem-Alexander*. 28. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433161/2013/04/28/Lat-ligt-hoog-voor-koning-Willem-Alexander.dhtml>

16. *Kerkgangers bidden voor koningin en koning*. 28. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3433101/2013/04/28/Kerkgangers-bidden-voor-koningin-en-koning.dhtml>

17. *Met Máxima lijkt Willem-Alexander te zijn ontdood, met haar durft hij uit de band te springen*. 27. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3432737/2013/04/27/Met-Maxima-lijkt-Willem-Alexander-te-zijn-ontdood-met-haar-durft-hij-uit-de-band-te-springen.dhtml>

18. *Hoezee!* 27. travnja 2014. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3432739/2013/04/27/Hoezee.dhtml>

19. *Politici komen en gaan, maar Willem-Alexander en Máxima houden hopelijk een generatie stand*. 27. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3432774/2013/04/27/Politici-komen-en-gaan-maar-Willem-Alexander-en-Maxima-houden-hopelijk-een-generatie-stand.dhtml>

20. *Puur democratisch gedacht is er in deze tijd voor een koning eigenlijk geen plek in de regering.* 27. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3432831/2013/04/27/Puur-democratisch-gedacht-is-er-in-deze-tijd-voor-een-koning-eigenlijk-geen-plek-in-de-regering.dhtml>

21. *'Geen signalen voor krakersrellen zoals bij inhuldiging Beatrix'.* 26. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3432220/2013/04/26/Geen-signalen-voor-krakersrellen-zoals-bij-inhuldiging-Beatrix.dhtml>

22. *'Het koningschap is bij de gratie van God gegeven'.* 26. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3432062/2013/04/26/Het-koningschap-is-bij-de-gratie-van-God-gegeven.dhtml>

23. *'20.000 handtekeningen voor lager salaris koning'.* 25. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3431923/2013/04/25/20-000-handtekeningen-voor-lager-salaris-koning.dhtml>

24. *Als Willem-Alexander een grapje maakt, voel ik bijna koningsliefde.* 23. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3430228/2013/04/23/Als-Willem-Alexander-een-grapje-maakt-voel-ik-bijna-koningsliefde.dhtml>

25. *Nog twee Kamerleden leggen eed niet af aan koning.* 09. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3422959/2013/04/09/Nog-twee-Kamerleden-leggen-eed-niet-af-aan-koning.dhtml>

26. *Inhuldigingsmoe.* 03. travnja 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3419251/2013/04/03/Inhuldigingsmoe.dhtml>

27. *Koning is symbool voor beroepsethiek.* 30. ožujka 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3418008/2013/03/30/Koning-is-symbool-voor-beroepsethiek.dhtml>

28. *Experts: Máxima te snel koningin genoemd.* 15. veljače 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3394544/2013/02/15/Experts-Maxima-te-snel-koningin-genoemd.dhtml>

29. *Massale belangstelling inhuldiging Willem-Alexander.* 13. veljače 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3393397/2013/02/13/Massale-belangstelling-inhuldiging-Willem-Alexander.dhtml>

30. *Hoe hou je de inhuldiging tegen?* 09. veljače 2013. URL:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3391122/2013/02/09/Hoe-hou-je-de-inhuldiging-tegen.dhtml>

-
31. *Activiste kondigt demonstratie aan bij troonswisseling*. 06. veljače 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3389216/2013/02/06/Activiste-kondigt-demonstratie-aan-bij-troonswisseling.dhtml>
-
32. *Opstelten: demonstreren mag bij inhuldiging*. 05. veljače 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3388891/2013/02/05/Opstelten-demonstreren-mag-bij-inhuldiging.dhtml>
-
33. *Ontkoningd, maar nog gezaghebbend?* 02. veljače 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4328/Opinie/article/detail/3387505/2013/02/02/Ontkoningd-maar-nog-gezaghebbend.dhtml>
-
34. *Amalia kan voorlopig nog kind blijven*. 31. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3386013/2013/01/31/Amalia-kan-voorlopig-nog-kind-blijven.dhtml>
-
35. *Willem-Alexander bezocht sinds 2005 steeds vaker officiële gelegenheden*. 30. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3385806/2013/01/30/Willem-Alexander-bezocht-sinds-2005-steeds-vaker-officiele-gelegenheden.dhtml>
-
36. *Liever geen opvolger van 'Koning Gorilla'*. 30. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3385405/2013/01/30/Liever-geen-opvolger-van-Koning-Gorilla.dhtml>
-
37. *Lessen van 1980 zijn geleerd, kroning moet een feest worden*. 30. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3385360/2013/01/30/Lessen-van-1980-zijn-geleerd-kroning-moet-een-feest-worden.dhtml>
-
38. *Troonswisseling 'prachtig feest' met 'sober karakter'*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/12368/Abdicatie-koningin-Beatrix/article/detail/3384994/2013/01/29/Troonswisseling-prachtig-feest-met-sober-karakter.dhtml>
-
39. *Terugtrekken van Beatrix is geen aanleiding voor nieuwe discussie over monarchie*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384926/2013/01/29/Terugtrekken-van-Beatrix-is-geen-aanleiding-voor-nieuwe-discussie-over-monarchie.dhtml>
-
40. *Ook eed voor Kamerleden bij inhuldiging*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384907/2013/01/29/Ook-ee-voor-Kamerleden-bij-inhuldiging.dhtml>
-

41. *Beatrix kiest perfect moment*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384593/2013/01/29/Beatrix-kiest-perfect-moment.dhtml>
-
42. *Een gebeiteld koningschap*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3384736/2013/01/29/Een-gebeiteld-koningschap.dhtml>
-
43. *Zo emanciperen koninginnen*. 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3384731/2013/01/29/Zo-emanciperen-koninginnen.dhtml>
-
44. *Een man op de troon, kan dat wel?* 29. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/3384739/2013/01/29/Een-man-op-de-troon-kan-dat-wel.dhtml>
-
45. *Nieuwe rol voor Constantijn en Laurentien*. 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384573/2013/01/28/Nieuwe-rol-voor-Constantijn-en-Laurentien.dhtml>
-
46. *Rutte: 'Koningin Beatrix was er altijd, op feestelijke en moeilijke momenten'*. 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384549/2013/01/28/Rutte-Koningin-Beatrix-was-er-altijd-op-feestelijke-en-moeilijke-momenten.dhtml>
-
47. *Met een snik in de stem neemt Beatrix afscheid*. 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384520/2013/01/28/Met-een-snik-in-de-stem-neemt-Beatrix-afschied.dhtml>
-
48. *Valkuilen op weg naar de troon*. 28. siječnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3384501/2013/01/28/Valkuilen-op-weg-naar-de-troon.dhtml>
-
49. *'De monarchie is ons door de strot geduwd'*. 23. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3430485/2013/04/23/De-monarchie-is-ons-door-de-strot-geduwd.dhtml>
-
50. *Ook inhuldiging Willem-Alexander emotioneert*. 30. travnja 2013. URL:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/3434238/2013/04/30/Ook-inhuldiging-Willem-Alexander-emotioneert.dhtml>
-